

БАРОМЕТАР ЗА ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ

Скопје, 2019 година

**БАРОМЕТАР
ЗА ЕДНАКВИ
МОЖНОСТИ**

Скопје, 2019 година

Публикација: Барометар за еднакви можности

Уредничка: д-р Жанета Попоска

Автори: Ѓорѓи Кимов, Фани Кимова

Лектура: Елена Георгиевска

Дизајн и техничко уредување: Кома лаб.

Печати: Полиестердеј

Тираж: 300 копии

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

316.6.647.82:316.654(497.7)*2009/18*(047)

KIMOV, Gjorgji

Barometer of equal opportunities [Електронски извор] : report / Gjorgji Kimov ; [translation Lena Zabazoska]. - Skopje : OBSE, 2019

Начин на пристап (URL): <https://www.osce.org>. - Текст во PDF формат, содржи 100 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 25.10.2019. - Фусноти кон текстот. - Содржи и: Аппех

ISBN 978-608-4788-38-6

а) Дискриминација - Јавно мислење - Македонија - 2009-2018 - Извештаи
COBISS.MK-ID 111403274

Организација за безбедност и
соработка во Европа
Мисија во Скопје

Содржината на ова издание не секогаш ги одразува погледите или ставовите на Мисијата на ОБСЕ во Скопје.

С о д р ж и н а

Вовед	1 .	2 .	3 .	4 .
	Поставување на контекстот	Перцепција на дискриминацијата	Искуства со дискриминацијата	Искуства и перцепција со повеќекратна дискриминација
7-11	12-22	23-50	51-61	62-67
	<p>1.1 Дали имате другари/ки или познаници/чки кои се припадници на одредена/и група/и?</p> <p>1.2 Дали во вашето место на живеење припаѓат е на одредено малцинство?</p>	<p>2.1 Перципирано ниво на дискриминација</p> <p>2.2 Перципирано ниво на дискриминација на среден рок</p> <p>2.3 Прифаќање на разликите</p>	<p>3.1 Лични искуства со дискриминацијата</p> <p>3.2 Присуство при дискриминација на други лица</p>	<p>4.1 Лични искуства со повеќекратна дискриминација</p> <p>4.2 Искуства при повеќекратна дискриминација на други лица</p> <p>4.3 Перцепција на повеќекратна дискриминација</p>

5 .	6 .	7 .	8 .	Прилози
Ставови кон еднаквите можности при вработување	Борба против дискриминацијата	Свесност за правата и барање заштита во случај на дискриминација	Заклучоци	
68-76	77-78	79-85	86-90	91-103
5.1 Став кон еднакви можности при вработување	6.1 Оценка на напорите за борбата против дискриминација	7.1 Свесност за правата во случај на дискриминација		Прилог 1 Методологија применета во истражувањата
5.2 Поддршка за мерките кои обезбедуваат еднакви можности при вработување		7.2 Подготвеност за обраќање до релевантните институции во случај на дискриминација		Прилог 2 Анкетен прашалник
5.3 Поддршка за мерките за надзор на работното место				Прилог 3 Дистрибуција на релевантните социо-демографски карактеристики на испитаниците

Д и с к р и м и н а ц и ј а т а како глобален феномен има негативен ефект врз сите аспекти од животот на човекот. Таа води кон ексклузија, маргинализација и дехуманизација. Од таа причина начелото на еднаков третман и недискриминација претставуваат камен-темелник на основните права и вредности кои се идентификувани како суштински од страна на најголемиот број меѓународни организации и правни инструменти. Бидејќи во земјава недостасуваа правни регулативи на кои ќе биде поставена заштитата од дискриминацијата и остварувањето на правото на еднаквост и недискриминација до 2010 година, се пристапи кон донесување на *Законот за спречување и заштита од дискриминација*¹, чија примена започна од 1 јануари 2011 година. Тоа е првиот закон во државата со кој се прави обид на општ и сеопфатен начин да се третира дискриминацијата и со него се предвидуваат нови механизми за заштита. Релевантни институции кои имаат правно дефинирани надлежности во областа на заштита од дискриминација и остварување на правото на еднаквост се:

- ▶ Комисијата за заштита од дискриминација;
- ▶ Народниот правобранител;
- ▶ Уставниот суд;
- ▶ Судовите;
- ▶ Правниот застапник за еднакви можности на жените и мажите.

Искуството, не само во земјава туку и во Европската Унија, покажува дека повикувањето на еднакви права и усвојувањето закони за нивно промовирање и заштита не е доволно да се осигури дека сите во практиката уживаат еднакви можности. Таквите искуства во земјава поттикнаа иницијативи за посеопфатна борба против дискриминацијата. Согласно новиот пристап, беа спроведени три истражувања на јавното мислење во периодот од 2009 до 2018 година. Целта на овие истражувања е да даде емпириски податоци за перцепциите и искуствата на граѓаните и граѓанките на полето на дискриминацијата и поддршката на мерките за борбата против дискриминацијата воопшто. Следењето на овие трендови во

¹ Службен весник

бр. 50/2010 објавен на

13.04.2010 година.

јавноста истовремено претставува корисна алатка која помага да се добие увид во нив не само кај општата, туку и кај стручната јавност која се занимава со овие предизвици.

Првото истражување се реализираше во април 2009 година, пред донесувањето на *Законот за спречување и заштита од дискриминација* и затоа претставува основа за компарација на перцепциите, ставовите, знаењето и свеста за дискриминацијата и нееднаквоста во домашната јавност, во однос на сознанијата што ги донесоа следните две истражувања, спроведени во 2013 и 2018 година. Резултатите од последните две истражувања ги рефлектираат промените по донесувањето на *Законот* и неговото спроведување.

Треба да се напомене дека поради различниот методолошки пристап на истражувањата, можностите за компаративна анализа беа ограничени. Во истражувањето од 2013 година како метод за собирање податоци бил употребен „интервју по телефон“, за разлика од теренските истражувањата во 2009 и 2018 година, во кои бил употребен методот „лице в лице“ во домот на испитаникот. Исто така, во истражувањето од 2013 година биле направени промени во редоследот и текстот на прашалникот (за повеќе детали видете Прилог 1 - Методологија применета во истражувањата). Поради недостапноста на базата на податоци од анкетата спроведена во 2013 година, на некои места во извештајот се прикажани само споредби помеѓу резултатите од анкетите од 2009 и 2018 година.

Во овој извештај се анализирани наодите од анкетата „Барометар за еднакви можности“ која беше спроведена по трет пат, во септември 2018 година, од страна на Брима галуп интернационал.

Компаративната анализа на резултатите од трите истражувања овозможува увид во правецот и интензитетот на промените во перцепциите, ставовите, знаењето и свесноста за дискриминацијата и нееднаквоста во земјата во периодот од 2009 до 2018 година. Во извештајот се анализираат одговорите на испитаниците/чките за седум основи на дискриминација - пол, етничка припадност, религија или уверување, возраст, попреченост, сексуална ориентација и политичка припадност.

Извештајот го илустрира и интензитетот на промени до кои дошло во периодот опфатен со истражувањата 2009-2018 и ги идентификува точките каде отпорите за промени се најочигледни.

Извештајот ги опфаќа следните теми:

- ▶ Социјалниот контекст на испитаниците/чките, и нивната самоидентификација како припадници/чки на малцинска/дискриминирана група;
- ▶ Перцепциите за различните видови на дискриминација, повеќекратната дискриминација и ставовите кон различните групи подложни на дискриминација;
- ▶ Перцепциите на личните дискриминаторски доживувања на испитаниците/чките и/или како сведочења за туѓи дискриминаторски доживувања;
- ▶ Проценките на испитаниците/чките за напорите на државата во борбата против дискриминацијата;
- ▶ Свесност за правата од страна на потенцијалните жртви на дискриминација; и
- ▶ Мислењата за еднаквоста на можностите при вработување во државата.

При презентирањето и анализирањето на наодите за истражуваните теми, правени се споредби меѓу различни подгрупи испитаници/чки, дефинирани според следните социо-демографски карактеристики: пол, возраст, ниво на образование, етничка, религиозна и политичка припадност, место на живеење (урбано/рурално) и регионалната припадност.

Поради специфичниот социо-политички контекст во државата уште во иницијалното истражување од 2009 година, покрај стандардните шест категории² на основи за дискриминација кои се употребуваат и во Специјалниот евробарометар на државите-членки на Европската Унија, беше додадена и категоријата дискриминација врз основа на политичка припадност³. Кога се „читаат“ резултатите од истражувањето во 2018 година, политичкиот контекст во која се реализираше теренската работа се зема предвид. Теренската работа на истражувањето се реализираше за време на значаен историски момент за иднината на државата. Претстоеше референдум закажан за 30-ти септември⁴ на национално ниво на кој граѓаните/ките требаше да го изразат својот став во врска со така наречениот „Преспански договор“ кој би требало да стави крај на деценискиот спор со соседна Грција околу името на државата. Теренското истражување започна два дена пред официјалната референдумска кампања која траеше од 7-ми до 27-ми септември. Сепак, резултатите не покажуваат некои ненадејни промени во трендовите кои би навестиле влијание од референдумската кампања.

Во извештајот се прикажани само оние податоци кои имаат одредено ниво на статистичка релевантност.

[2 Шесте категории на основи на дискриминација кои се анализираат и во Специјалниот евробарометар се: дискриминација врз основа на етничка припадност, пол, сексуална ориентација, религија или уверување, возраст и попреченост.](#)

[3 Резултатите од истражувањата покажуваат дека за огромно мнозинство од популацијата политичката припадност претставува најчеста основа за дискриминација, која е перципирана и како клучен фактор во процесот на селекција при вработување.](#)

[4 Граѓаните/ките треба да се изјаснат дали се „за“ или „против“ членство во Европската Унија и НАТО со прифаќање на Договорот со Грција.](#)

Резиме

5 Boris Petz, Osnovne statističke metode za namatematičare, SNL, Zagreb, 1981, стр. 278: Во статистиката поимот „значајно“ не значи „големо“ туку значи дека „не е случајно добиено“. Дополнително, Čedomir Dragičević, Statistika za psihologe, Društvo psihologa, Srbije, Beograd, 1991, стр. 189: „Постапките на статистичкото заклучување со помош на кои е можно да се тестираат добиените разлики во резултатите, се нарекуваат методи на проверка на значајноста на разликите помеѓу статистичките мерки. ... Статистиката овозможува да се утврди со голема веројатност (од 95% одн. 99%) дали навистина постои или не постои разлика помеѓу добиените податоци.“

Истражувањата од 2009 до 2018 година покажуваат дека според перцепцијата на јавноста дискриминацијата е повеќекратно пораспространета, во однос на перцепцијата дека дискриминацијата отсутува. Дискриминацијата врз основа на политичка и етничка припадност се смета дека е најраспространета. Овој наод е тесно поврзан со перцепцијата на испитаниците/чките дека одлучувачки фактор кој ги става кандидатите/ките со еднакви вештини и квалификации во нееднаква позиција при вработување е токму нивната политичка и етничка припадност.

Дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација според јавноста е на дното на ранг листата. Показател за дистанцираноста на општата популација од оваа категорија граѓани/ки е и фактот што оваа група е најмалку прифатена за соседи/тки или пријатели/тки. И покрај тоа, постои забележителен пораст во бројот на граѓани/ки кои ја препознаваат дискриминацијата кон оваа група.

Одговорите на прашањето дали дискриминацијата е почеста или поретка во изминатите пет години, покажуваат дека таа се перцепира како почеста. Сепак, има забележлив тренд на зголемување на бројот на граѓани/ки кои сметаат дека оваа дискриминација е поретка. Податоците покажуваат дека, според перцепцијата на испитаниците/чките, најдобри резултати во борбата против дискриминацијата се постигнати во однос на основите возраст, попреченост и пол. На среднорочен план најнеповолна е перцепцијата за дискриминацијата во однос на политичката припадност. Петпати поголем е бројот на испитаниците/чките кои оценуваат дека овој вид на дискриминација е почест.

Податоците покажуваат значително⁵ намалување на перцепцијата за повеќекратната дискриминација како честа во изминатите девет години. Но, треба да се земе предвид дека овој надолен тренд доаѓа од оние испитаници кои не биле ниту дискриминирани, ниту сведоци на дискриминација. Од друга страна, повеќекратната дискриминација е перцепирана како широко распространета од страна на жртвите на дискриминација.

Половина од нив во сите три истражувања (2009, 2013 и 2018 година), изјавиле дека биле подложни на повеќекратна дискриминација.

На скалата на толеранција кон различни групи, испитаниците/чките покажуваат голема подготвеност за прифаќање и како соседи/тки и како носители/ки на избрана функција припадници/чки со „друга“ политичка припадност и припадници/чки од „другите“ етнички заедници. Од друга страна, видливо е изразена резервираноста кон лицата со различна сексуална ориентација, како во јавната, така и во приватната сфера.

Податоците за личните искуства со дискриминацијата покажуваат дека повеќе испитаници/чки изјавуваат дека биле сведоци на дискриминација, отколку дека биле жртва на дискриминација. Во сите истражувања во периодот од 2009 до 2018 година политичката припадност е најчест вид на дискриминација, и во ситуациите кога се лично дискриминирани и кога биле сведоци на дискриминација. Втора основа по зачестеност за личното искуство на дискриминација е етничката припадност.

Во перцепцијата на јавноста доминираат три фактори кои доведуваат до нееднаков третман при вработувањето: политичката припадност, возраста на кандидатите/ките и нивната етничка припадност. Од друга страна, подготвеноста за поддршка на афирмативни мерки за обезбедување еднакви можности при вработување им дава приоритет на групите според: возраста на кандидатите/ките, нивната попреченост и етничка припадност.

Мислењето на јавноста за напорите во борбата против дискриминацијата со текот на времето покажува тренд на опаѓање на оценката дека се вложуваат доволно вистински напори.

Мнозинството од испитаниците/чките изјавиле дека не ги знаат своите права доколку се жртва на дискриминација. Спротивно на ова, се забележува зголемување на свесноста за своите права помеѓу испитаниците/чките кои биле жртва на дискриминација.

Испитаниците/чките кои изјавиле дека би побарале заштита доколку се жртва на дискриминација, најчесто би се обратиле до полицијата, а во помал број до судот, Комисијата за заштита од дискриминација, Народниот правобранител, адвокат и граѓанските организации.

Анализата на интеракциите помеѓу различните социјални групи, покажува дека големо мнозинство од граѓаните/ките ги доживуваат припадниците/чките на различните социјални групи како дел од сопствениот социјален круг. Големо мнозинство од испитаниците/чките изјавуваат дека имаат пријатели/ки или познаници/чки кои се различни од нив во поглед на политичките ставови, етничката и религиската припадност. Три од пет испитаници/чки одговориле дека имаат другари/ки или познаници/чки кои се од ромска етничка заедница. Истото се однесува и на лицата со попреченост. Наспроти тоа, само еден од десет испитаници/чки изјавува дека во нивниот социјален круг има лица со различна сексуална ориентација.

1.

Поставување на контекстот

1.1 Дали имате другари/ки или познаници/чки кои се припадници на одредена/и група/и?

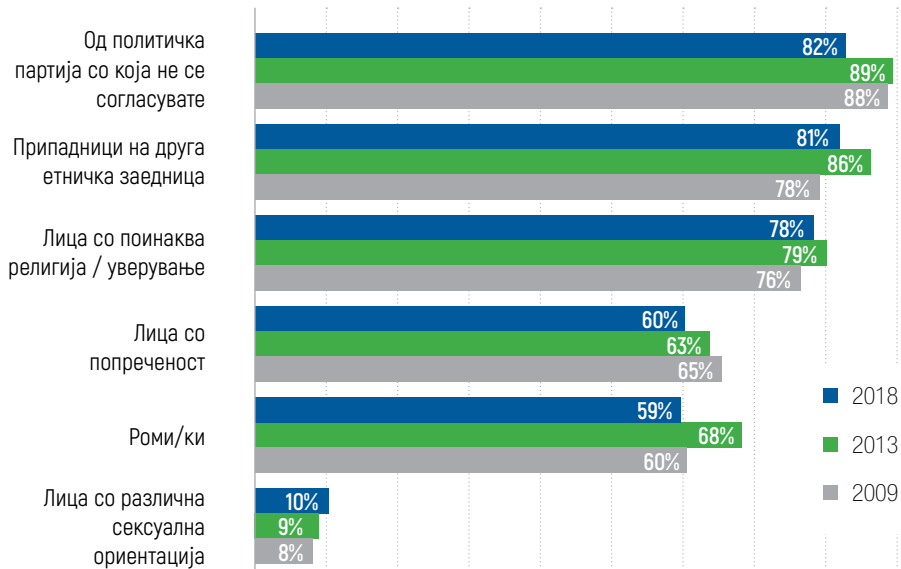
6 Варијациите на податоците кои се јавуваат од истражувањето во 2013 година можат да се должат на променетата методологија која е користена за истражувањето, затоа што во 2013 година методот на анкетирање е по телефон, а во 2009 и 2018 година е лице в лице, во домот на испитаникот.

Истражувањето покажува дека големо мнозинство од испитаниците/чките ги сметаат припадниците/чките на различните социјални групи како дел од сопствениот социјален круг. Во 2018 година четири од пет испитаници/чки изјавиле дека имаат другари/ки или познаници/чки кои се различни од нив во поглед на политичката припадност (82%), на етничката припадност (81%) и на религиската припадност (78%). Додека три од пет испитаници/чки одговориле дека имаат другари/ки или познаници/чки кои се од ромската етничка заедница (59%) и другари/ки или познаници/чки со попреченост (60%). А само еден на десет испитаници/чки изјавил дека во неговиот или нејзиниот потесен или поширок социјален круг се среќавал со лица со различна сексуална ориентација (10%) (види Графикон број 1).

Во последните девет години се намалил бројот на испитаници/чки кои изјавиле дека имаат пријатели/ки или познаници/чки кои се припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласуваат (2009 – 88%; 2013 – 89%; 2018 – 82%) и другари/ки или познаници/чки со попреченост (2009 – 65%; 2013 – 63%; 2018 – 60%). Мал раст е забележан кај испитаниците/чките кои изјавиле дека имаат пријатели/ки припадници/чки на етничка заедница различна од нивната (2009 – 78%; 2013 – 86%; 2018 – 81%)⁶.

1

Дали имате пријатели/ки или познаници/чки кои се ...?

Имањето пријатели/ки и познаници/чки кои се припадници/чки на друга етничка заедница е почесто кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 54 години, отколку оние на возраст над 55 години;
- ▶ Оние со завршено повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките на урбаните средини отколку руралните.

Иако имањето пријатели/ки и познаници/чки кои се припадници/чки на друга етничка заедница кај жените и жителите/ките на руралните средини бележи раст, сепак се уште е позастапено кај мажите и жителите/ките на урбаните средини. Значителна разлика се јавува кај различните етнички и религиски заедници во земјата. Имено, кај етничките Македонци/ки и припадниците/чките од христијанска вероисповед, во многу поголем број, се јавуваат испитаници/чки кои изјавиле дека имаат пријатели/ки и познаници/чки од различна етничка заедница отколку кај етничките Албанци/ки и оние со муслиманска вероисповед. Бројот на испитаници/чки кои изјавиле дека имаат пријатели/ки и познаници/чки од различна етничка заедница се намалува со возраста (види Табела број 1).

Табела

1

Има пријатели/ки и познаници/чки кои се
припадници/ки на друга етничка заедница

Пол:	Маж		Жена			
2009	85%		71%			
2018	86%		77%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	78%	81%	78%	81%	78%	74%
2018	82%	83%	83%	83%	79%	77%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	70%		82%		86%	
2018	70%		84%		86%	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	79%		69%			
2018	84%		69%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	80%		75%			
2018	84%		75%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	84%		71%			
2018	84%		78%			

Генерално, бројот на испитаници/чки кои изјавиле дека имаат пријатели/ки и познаници/чки Роми, е непроменет, кога се споредуваат **2009** (60%) и **2018** (59%). Меѓутоа, компаративната анализа покажува дека има одредени промени во социо-демографскиот профил на испитаниците кои имаат пријатели/ки Роми/ки (види Табела број 2).

Имањето пријатели/ки и познаници/чки Роми/ки е почесто кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Постарите отколку помладите испитаници/чки;
- ▶ Оние со завршено повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките на урбаните средини отколку руралните.

Забележано е намалување кај машките испитаници кои изјавиле дека имаат пријатели/ки и познаници/чки Роми/ки и мало зголемување кај женските испитанички. За првпат се намалува според полот значајната разликата од 12 процентни поени⁷ (2009) на статистички незначајни 2 п.п. (2018). Надолниот тренд е присутен кај сите возрасни групи освен популацијата на возраст над 65 години, кај која има мало зголемување. Истовремено, со зголемување на возраста и завршеното образование кај испитаниците/чките се зголемува и процентот на оние кои изјавиле дека имаат пријатели/ки и познаници/чки Роми/ки. Иако, ова тврдење е позастапено кај оние со завршено средно и повисоко образование, сепак, кај нив се забележува надолен тренд низ годините. Највидлива разлика се гледа според етничката и религиската припадност на испитаниците/чките. Разликата меѓу етничките Македонци/ки и етничките Албанци/ки од 34 п.п. од 2009 година е зголемена на 40 п.п. во 2018 година. Имањето пријател/ки и познаник/чки Ром/ки е далеку повообичаено кај етничките Македонци/ки и припадниците/чките од христијанска вероисповед, отколку кај етничките Албанци/ки и припадниците/чките од муслиманска вероисповед, без разлика што повеќето од Ромите/ките се само-идентификуваат како муслимани/ки. Видна разлика од 20 п.п. има и според местото на живеење на испитаниците/чките, каде што имањето на пријател/ка и познаник/чка Ром/ка е почесто во урбаните средини.

⁷ Процентни поени (п.п.) е разлика меѓу два проценти добиени од популации или субпопулации со различна големина.

Табела

2

Има пријатели/ки и познаници/чки Роми/ки

Пол:	Маж		Жена			
2009	66%		54%			
2018	60%		58%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	55%	61%	57%	65%	66%	58%
2018	47%	52%	65%	62%	65%	63%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	52%		64%		65%	
2018	52%		62%		60%	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	67%		33%			
2018	69%		29%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	67%		43%			
2018	69%		40%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	68%		48%			
2018	68%		47%			

Имањето пријатели/ки и познаници/чки со различна сексуална ориентација е почесто кај:

- ▶ Помладите отколку постарите испитаници/чки;
- ▶ Оние со завршено повисоко образование, отколку оние со основно и средно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките на урбаните средини отколку руралните.

Зачестеноста на имање пријател/ка и познаник/чка со различна сексуална ориентација се намалува со возраста на испитаниците/чките, а најмалку веројатно е кај испитаниците/чките над 65 години. Позитивен тренд е забележан кај возрасните групи меѓу 25 и 64 години. Значително е поголема веројатноста за имање пријател/ка и познаник/чка со различна сексуална ориентација кај испитаниците/чките со завршен повисок степен на образование. Зачестеноста е повисока кај етничките Македонци/ки, христијаните/ките и жителите/ките од урбаните средини, кај кои се забележува благ тренд на зголемување низ годините (види Табела број 3).

Табела

3

Има пријатели/ки и познаници/чки со различна сексуална ориентација

Пол:	Маж		Жена			
2009	7%		9%			
2018	10%		11%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	14%	10%	6%	6%	4%	3%
2018	12%	15%	9%	12%	11%	3%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	5%		9%		13%	
2018	4%		11%		15%	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	9%		5%			
2018	13%		5%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	8%		5%			
2018	12%		6%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	10%		5%			
2018	15%		5%			

Имањето пријатели/ки и познаници/чки со попреченост е почесто кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 45 до 64 години, отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Оние со завршено средно и повисоко образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките на урбаните средини отколку руралните.

Имањето пријател/ка и познаник/чка со попреченост позастапено е кај машката популација отколку женската, иако и во двете групи се забележува надолен тренд. Истиот надолен тренд се забележува скоро кај сите возрастни групи, а најголем пад од 10 п.п. има кај испитаниците/чките меѓу 25 и 34 години. Во 2018 година кај испитаниците/чките на возраст меѓу 45 и 64 години е најзачестено имањето пријател/ка и познаник/чка со попреченост, а најмалку вообичаено кај најмладата популација на возраст меѓу 15 и 24 години. Иако, имањето пријател/ка и познаник/чка со попреченост е позастапено кај оние со завршено средно и повисоко образование, сепак, кај нив се забележува значителен надолен тренд низ годините. Разликата меѓу двете најбројни етнички и религиски заедници во земјата останува голема. Пovoобичаено е кај етничките Македонци/ки и христијани/ки да имаат пријатели/ки и познаници/чки со попреченост отколку кај етничките Албанци/ки и муслимани/ки. Малата разлика меѓу жителите/ките во различни средини од пред девет години се зголемува, иако жителите/ките од градот почесто изјавуваат дека имаат пријател/ка и познаник/чка со попреченост за разлика од тие во руралните средини. Сепак, и кај двете групи се забележува надолен тренд (види Табела број 4).

4

Има пријатели/ка и познаници/чки со попреченост

Пол:	Маж		Жена	
2009	68%		61%	
2018	63%		57%	

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	58%	68%	64%	72%	65%	63%
2018	53%	58%	59%	66%	66%	58%

Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	58%	68%	71%
2018	53%	61%	64%

Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	68%	58%
2018	63%	51%

Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка
2009	68%	56%
2018	64%	52%

Место на живеење:	Урбано	Рурално
2009	66%	63%
2018	62%	57%

Имањето пријатели/ки и познаници/чки од друга религија/уверување е почесто кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 35 до 44 години, отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Оние со завршено повисоко од средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките во урбаните средини отколку во руралните.

Зачестеноста на имањето пријатели/ки и познаници/чки од поинаква религија расте со степенот на завршено образование. Разликата помеѓу етничките заедници е зголемена од 6 п.п. (2009) на 16 п.п. (2018). Кај етничките Македонци/ки е позастапено имањето пријател/ка и познаник/чка кој/а е со поинаква религија, со тренд на зголемување. Спротивно на ова, кај етничките Албанци/ки е помалку веројатно да имаат пријател/ка и познаник/чка со поинаква религија со тренд на намалување низ годините. Во последното истражување постои значително зголемување на разликата меѓу најголемите религиски заедници. Во 2009 година речиси и да ја нема, а по девет години таа е зголемена на 10 п.п. Кај испитаниците/чките со христијанска вероисповед е повообичаено имањето

пријател/ка и познаник/чка кој/а е припадник/чка на различна религија или уверување од нивната, со тренд на зголемување. Додека кај муслиманите/ките не само што е по-невообичаено туку е и со тренд на намалување. Имање пријател/ка и познаник/чка од друга религија е почесто присутно во урбаните средини, со благ нагорен тренд (види Табела број 5).

Табела

5

Има пријатели/ки и познаници/чки од друга религија/уверување

Пол:	Маж		Жена			
2009	81%		70%			
2018	81%		74%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	75%	76%	77%	79%	76%	71%
2018	74%	79%	81%	79%	77%	76%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	66%		80%		86%	
2018	66%		79%		84%	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	76%		70%			
2018	81%		65%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	76%		74%			
2018	81%		71%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	79%		72%			
2018	83%		71%			

Имањето пријатели/ки и познаници/чки кои се припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласуваат е почесто кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 35 години отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Оние со завршено повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките во урбаните средини отколку во руралните.

Разликата меѓу половите околу зачестеноста на имање пријател/ка и познаник/чка кој/а е припадник/чка на политичка партија со чии ставови испитаниците/чките не се согласуваат е намалена од 6 п.п. (2009) на 4 п.п. (2018). Иако, за мажите е нешто повообичаено имањето ваков тип познаници отколку за жените, и кај двете групи се гледа значително намалување низ годините. Последното истражување покажува стрмоглав пад кај помладата популација меѓу 15 и 24 години (15 п.п.) и меѓу 25 и 34 години (10 п.п.). Со возраста на испитаниците/чките се зголемува и зачестеноста на имањето на пријатели/ки и познаници/чки со различни политички ставови. Негативен тренд е забележан и кај сите степени на образование на испитаниците/чките: основно (9 п.п.), средно (6 п.п.) и повисоко (10 п.п.). Меѓутоа, имањето пријатели/ки и познаници/чки кои се припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласуваат е почесто присутна кај испитаниците со повисоко завршено образование. Најзначајната разлика е кај различните етнички заедници, која е зголемена од 5 п.п. (2009) на 23 п.п. (2018). Ова главно се должи на острот пад кај етничките Албанци/ки од 20 п.п. во последното истражување во 2018 година. Истражувањето покажа дека социјалниот круг на етничките Македонци/ки е многу повообичаено да вбројува политички неистомисленици. Имање пријател/ка и познаник/чка кои се припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласуваат е почесто присутна во урбаните отколку во руралните средини, со големо намалување од 11 п.п. (види Табела број 6).

Табела

6

Има пријатели/ки и познаници/чки кои се припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласуваат

Пол:	Маж		Жена			
2009	91%		85%			
2018	84%		80%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	85%	91%	87%	90%	87%	86%
2018	70%	81%	86%	86%	84%	86%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	81%		90%		97%	
2018	72%		84%		87%	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	90%		85%			
2018	88%		65%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	90%		83%			
2018	88%		70%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	88%		87%			
2018	86%		76%			

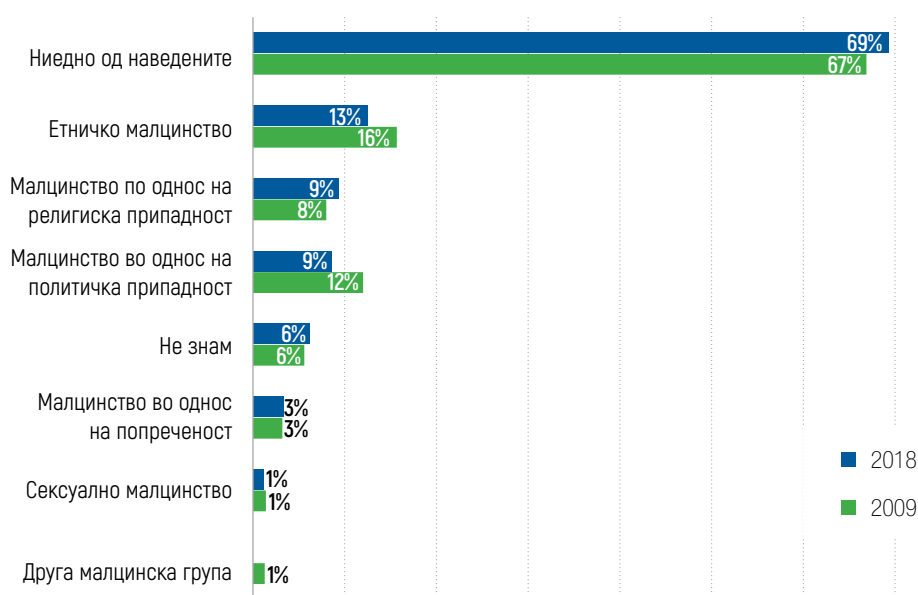
1.2 Дали во вашето место на живеење припаѓате на одредено малцинство?

Процентот на испитаници/чки кои се доживуваат себеси како припадници на малцинство во местото каде живеат во последните девет години се намалило за 7 п.п., од 42% (2009) на 35% (2018). Во целиот период, најбројни се оние кои се чувствуваат како етничко малцинство (2009 – 16%; 2018 – 13%), малцинство во однос на политичката припадност (2009 – 12%; 2018 – 9%) и религиозно малцинство (2009 – 8%; 2018 – 9%). Истовремено многу мал број испитаници/чки се изјаснуваат дека припаѓаат на малцинство во однос на попреченост (2009 – 3%; 2018 – 3%) и сексуална ориентација (2009 – 1%; 2018 – 1%) (види Графикон број 2).

Графикон

2

Дали сметате дека во Вашето место на живеење припаѓате на ...?

Иако бројот на етничките Албанци/ки и етничките Македонци/ки кои се изјасниле дека се сметаат себеси за припадници/чки на **етничко малцинство** е намален во последните девет години, сепак, разликата меѓу нив останува иста. За разлика од етничките Македонци/ки, етничките Албанци/ки во поголем број се чувствуваат како етничко малцинство во местото каде живеат. Во однос на **политичка припадност** бројот на етнички Албанци/ки кои се изјаснуваат себеси како припадници/чки на малцинство по овој основ се намалило за 11 п.п, по што во 2018 година е слично како и кај етничките Македонци/ки. Бројот на оние кои се чувствуваат како припадници/чки на **религиско малцинство**, според изјаснетата религиска припадност на испитаниците/чките, не е промената. Бројот на муслиманите/ките е поголем од оној на изјаснетите припадници/чки на христијанска вероисповед (види Табела број 7).

7

Дали сметате дека во Вашето место
на живеење припаѓате на ...

Етничко малцинство:	Етничка припадност:	
	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	8%	21%
2018	5%	17%
Малцинство по однос на политичка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	9%	20%
2018	9%	9%
Малцинство по однос на религиска припадност:	Религиска припадност:	
	Христијанин/ка	Муслиман/ка
2009	4%	16%
2018	6%	16%

2.

Перцепција на дискриминацијата

2.1 Перципирано ниво на дискриминација

Резултатите од трите истражувањата спроведени во 2009, 2013 и 2018 година покажуваат дека според перцепцијата на јавноста дискриминацијата повеќекратно е пораспространета, во однос на перцепцијата дека отсутствува (види Графикон број 3). Во текот на изминатите девет години истражувањата регистрираат намалување на бројот на граѓани/ки кои сметаат дека дискриминацијата не постои во државата, за сите видови на дискриминација (**2009** - 14%; **2013** - 13%; **2018** - 9%). Најголемо намалување е во перцепцијата дека не постои дискриминација врз основа на сексуалната ориентација, од 16% (**2009**) на 7% (**2018**). Во врска со останатите основи, опфатот на перцепциите дека дискриминацијата не постои варира од 4% за политичка припадност до 18% за религија и уверување и лица со попреченост.

Одговорите „не знам“ во врска со сите видови на дискриминација се на ниво на маргинални вредности, варирајќи од 2% за политичка припадност до 5% за религија и уверување и за попреченост. Единствениот исклучок од ова се одговорите за дискриминација врз основа на сексуална ориентација, кои во сите три истражувања опфаќаат 20%.

За стекнување прецизен увид во промените на перцепциите на испитаниците/чките, дискриминацијата врз сите основи се рангиран од најраспространета до најмалку распространетата. Дали дискриминација е перецепирана како честа е детерминирано користејќи се со агрегираните одговори од „многу честа“ и „прилично честа“.

Дискриминација врз основа на политичка припадност се смета за најчеста и најраспространета, во сите три истражувања. За неа рекле дека е честа во **2009** и **2013** - 78% и во **2018** - 77%.

Дискриминацијата врз основа на етничка припадност останува како втора најраспространета во сите три истражувања, иако се забележува намалување на бројот на граѓани/ки кои ја перципирале како честа (2009 - 55%; 2013 - 51%; 2018 - 50%).

Во 2009 година **дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација** била рангирана како петта, со 40% испитаници/чки кои наведуваат дека е честа. Бројот на овие одговори значително се зголемил во 2013 година на 46%, кога оваа основа била рангирана како трета. Во 2018 година, и понатаму останала како трета, иако благо опаднала на 44%.

Дискриминацијата врз основа на попреченост, е рангирана како четврта во сите три истражувања, иако бележи континуирано намалување на одговорите дека е честа, од 45% - 2009, - 42% - 2013 до 41% - 2018.

Дискриминацијата врз основа на возраст има значително намалувања на бројот на одговорите дека е честа. Од 49%, во 2009 година, кога била рангирана како трета, се намалува до 40% во 2013 година кога била рангирана како шеста. Во најновото истражување е рангирана како петта со 41%.

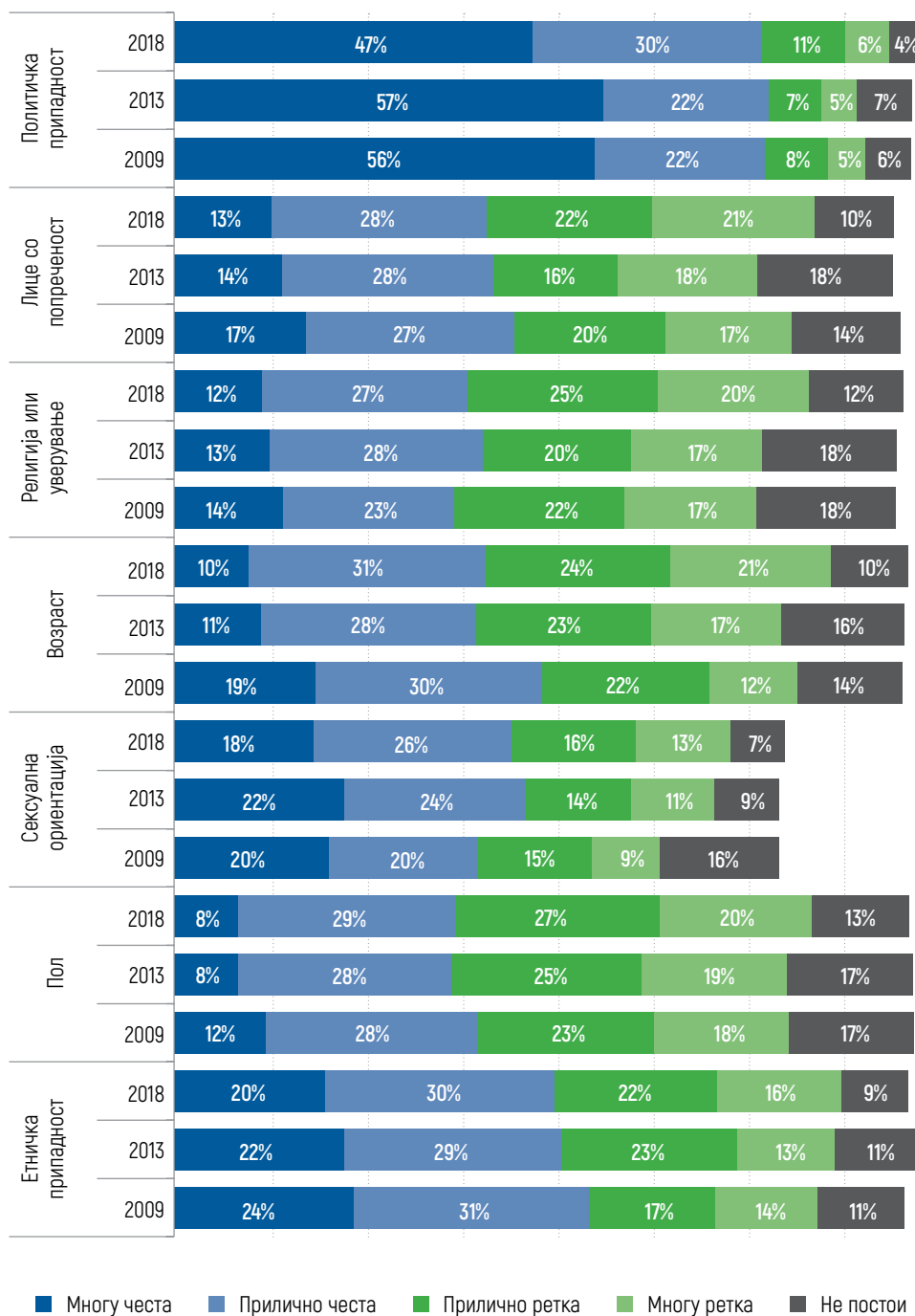
Дискриминацијата врз основа на религија и уверување, покажува одредени варијации во одговорите дека е честа, од 37% во 2009 година, кога била рангирана како седма, до 41% во 2013 година кога била рангирана како петта. Во 2018 година благо се намалува на 39% и е рангирана како шеста.

Дискриминацијата врз основа на пол, во 2009 година 40% испитаниците/чките сметале дека е честа и тогаш била рангирана како шеста. Во двете следни истражувања (2013 и 2018), фреквенцијата на таквите одговори се намалува на 37% и го зазема последното место, рангирана како седма.

Графикон

3

Колку честа е секоја од наведените форми на дискриминација во нашата земја?

Вкрстувајќи ги резултатите според социо-демографските карактеристики, може да се забележи дека испитаниците/чките кои сметаат дека дискриминација врз основа на политичка припадност е честа појава повеќе се:

- ▶ Мажите (2009 - 80%; 2018 - 79%) отколку жените (2009 и 2018 - 76%); и
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко (2009 - 79%; 2018 - 77%) и средно образование (2009 - 81%; 2018 - 82%) околку со основно образование (2009 - 73%; 2018 - 67%).

Дискриминација врз основа на етничка припадност е перцепирана како честа, повеќе од:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 24 години (2009 - 64%; 2013 - 58%; 2018 - 60%) околку испитаниците/чките на возраст над 65 години (2009 - 48%; 2013 - 45%; 2018 - 38%);
- ▶ Етничките Албанци/ки (2009 - 75%; 2013 - 80%; 2018 - 63%) отколку етничките Македонци/ки (2009 - 48%; 2013 - 43%; 2018 - 45%); и
- ▶ Жителите/ките од Полошкиот и Североисточниот Регион (варира од 59% до 70%) отколку оние од Источниот Регион (34%).

Перцепцијата за дискриминацијата врз основа на етничка припадност како честа, се намалува со возраста на испитаниците/чките.

Дискриминација врз основа на сексуална ориентација е перцепирана како честа повеќе од:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 24 години (2009 и 2018 - 49%) отколку испитаниците/чките на возраст над 65 години (2009 - 29%; 2018 - 33%);
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко образование (2009 - 47%; 2018 - 50%), отколку оние со основно (2009 - 30%; 2018 - 38%); и
- ▶ Етничките Македонци/ки (2009 - 45%; 2018 - 46%) околку етничките Албанци/ки (2009 - 28%; 2018 - 43%).

Во 2009 година, перцепцијата за дискриминација врз основа на сексуална ориентација како честа е повисока кај етничките Македонци/ки (45%) за разлика од етничките Албанци/ки (28%). Во 2018 година ваквата перцепција кај етничките Македонци/ки останала, практично, на исто ниво (46%), додека значајно се зголемила кај етничките Албанци/ки (43%).

Дискриминација врз основа на пол е перципирана како честа повеќе од:

- ▶ Жените (2009 - 43%; 2018 - 40%) отколку мажите (2009 - 37%; 2018 - 34%)
- ▶ Етничките Албанци/ки (2009 - 49%; 2018 - 40%) отколку етничките Македонци/ки (2009 - 38%; 2018 - 36%).

Перцепцијата на дискриминацијата врз основа на попреченост како честа континуирано се намалува. И во 2009 и во 2018 година испитаниците/чките помеѓу: жените, возрасната група од 25 до 34 години, етничките Македонци/ки и испитаниците/чките во урбаните средини во натпросечен број одговараат дека оваа дискриминација е честа.

Дискриминација врз основа на возраст е перципирана како честа повеќе од:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 55 години (2009 - 53%; 2018 - 46%) отколку младите на возраст од 15 до 24 години (2009 - 44%; 2018 - 33%);
- ▶ Испитаниците/чките со средно образование (2009 - 51%; 2018 - 44%) отколку со основно (2009 - 44%; 2018 - 41%); и
- ▶ Етничките Македонци/ки (2009 - 51%; 2018 - 46%) отколку етничките Албанци/ки (2009 - 43%; 2018 - 31%).

Перцепцијата дека е честа дискриминацијата врз основа на возраст почесто се јавува кај постарите, испитаниците/чките со завршено средно образование и етничките Македонци/ки. Релативно поретко се јавува кај помладите, испитаниците/чките со основно образование и етничките Албанци/ки.

Дискриминација врз основа на религија и уверување е перципирана како честа повеќе кај:

- ▶ Помладите на возраст од 15 до 24 години (47% во двете истражувања), отколку кај постарите на возраст над 65 години (2009 - 31%; 2018 - 28%);
- ▶ Етничките Албанци/ки (2009 - 50%; 2018 - 49%) отколку етничките Македонци/ки (2009 - 32%; 2018 - 35%); и
- ▶ Муслиманите/ките (2009 - 47%; 2018 - 46%) отколку христијаните/ките (2009 - 32%; 2018 - 35%).

Перцепцијата дека е честа дискриминацијата врз основа на религија и уверување се забележува јасно кај поголем број на младите на возраст од 15 до 24 години, и во 2009 и во 2018 година, со 47%, во однос на повозрасните над 65 години, со 31% и 28% соодветно. Овој вид на дискриминација како честа во значително поголем број ја перципираат етничките Албанци/ки, отколку етничките Македонци/ки. Поголем број припадници/чки на муслиманската религија перципираат дека оваа дискриминација е честа, а во помал број ваквата перцепција е присутна кај припадниците/чките на христијанската религија. Во последното истражување се гледа тенденција кон намалување на јазот на перцепција помеѓу испитаниците/чките од двете религии.

2.2 Перципирано ниво на дискриминација на среден рок

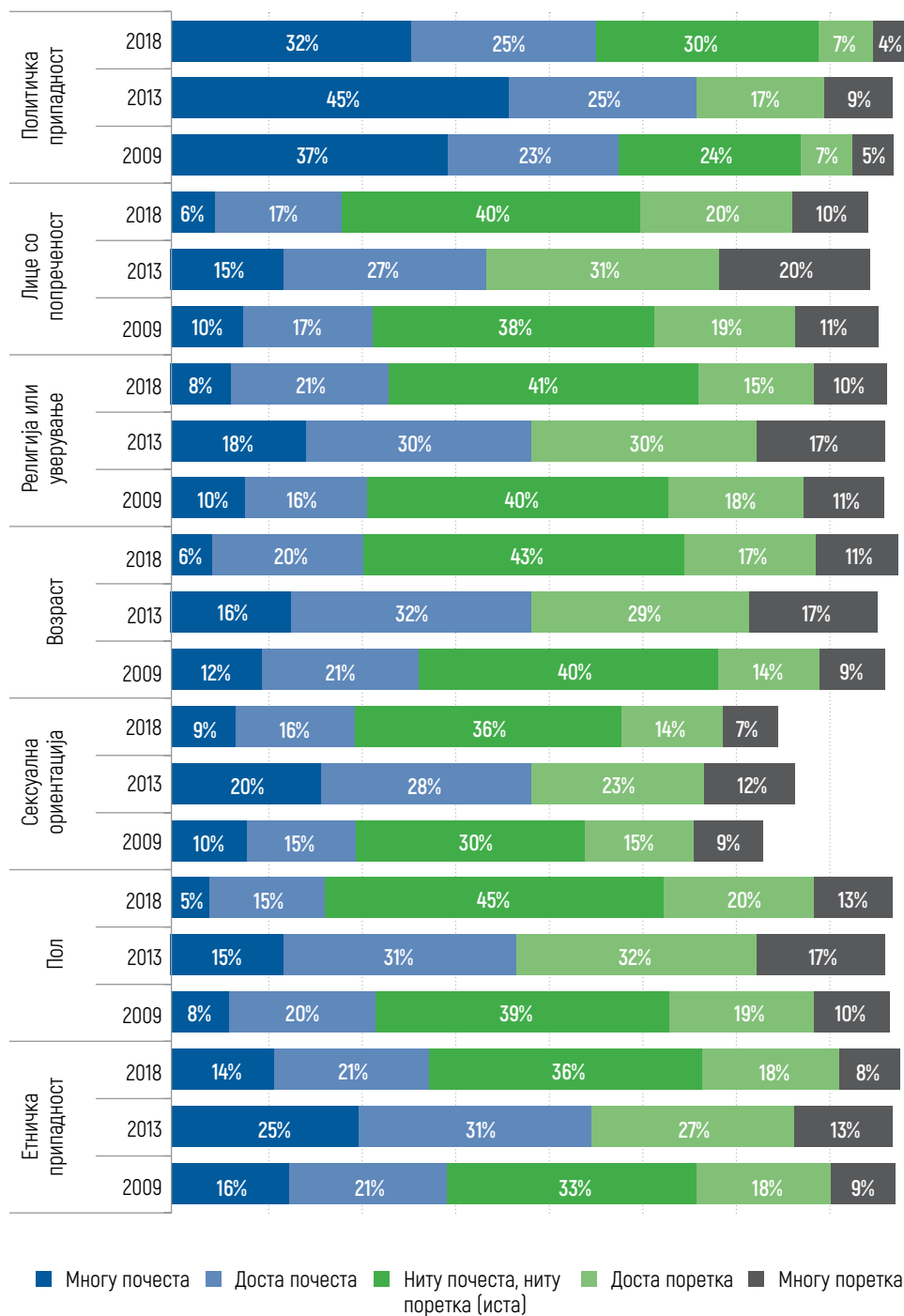
Анализата на одговорите во врска со тоа колку почести се одредени видови на дискриминација споредено со ситуацијата пред пет години овозможува да се процени перцепцијата на испитаниците/чките во еден подолг временски период. Овие перцепции за дискриминацијата се своевиден индикатор преку кој може да се оценат ефектите од преземените мерките во борбата против дискриминацијата. Одговорите дека одредени видови на дискриминација се почести е индиција за неуспехот во борбата против дискриминацијата, додека одговорите дека одредени видови на дискриминација се поретки укажуваат на позитивните ефекти од вложените напори за намалување на дискриминацијата.

Резултатите од истражувањата покажуваат дека во однос на дискриминација врз основа на политичка припадност во **2009** година 60% од испитаниците/чките сметаат дека е почеста во однос на претходните 5 години, 12% сметаат дека е поретка и 24% дека останала иста. Во **2018** година 57% оцениле дека е почеста, 11% дека е поретка и 30% дека останала иста. Одговорите дека дискриминацијата врз основа на политичка припадност е почеста се најбројни кога се споредуваат со другите видови на дискриминација, и затоа оваа основа е рангирана како прва, во сите три истражувања (види Графикон број 4).

Графикон

4

Ако ја споредите сегашната ситуација со ситуацијата од пред 5 години, дали би рекле дека следниве форми на дискриминација се почести или поретки во нашата земја?

6 Коефициентот К е добиен кога оценката „почеста“ е поделен со оценката „поретка“. Секоја вредност на К над 1 укажува на тоа колку е пропорционално поголемо учество на оценката „почеста“ во однос на оценката „поретка“. Секоја вредност под 1 укажува на тоа колку е пропорционално помало учество на оценката „почеста“ во однос на оценката „поретка“. Коефициентот К поголем од 1 индицира дека не се постигнати видливи резултати и/или дека традиционалните негативни стереотипи претставуваат латентна бариера во промените. Коефициентите под единица укажуваат на релативно позитивен исход во борбата против дискриминацијата во доменот на одредена конкретна област што е предмет на истражувањето.

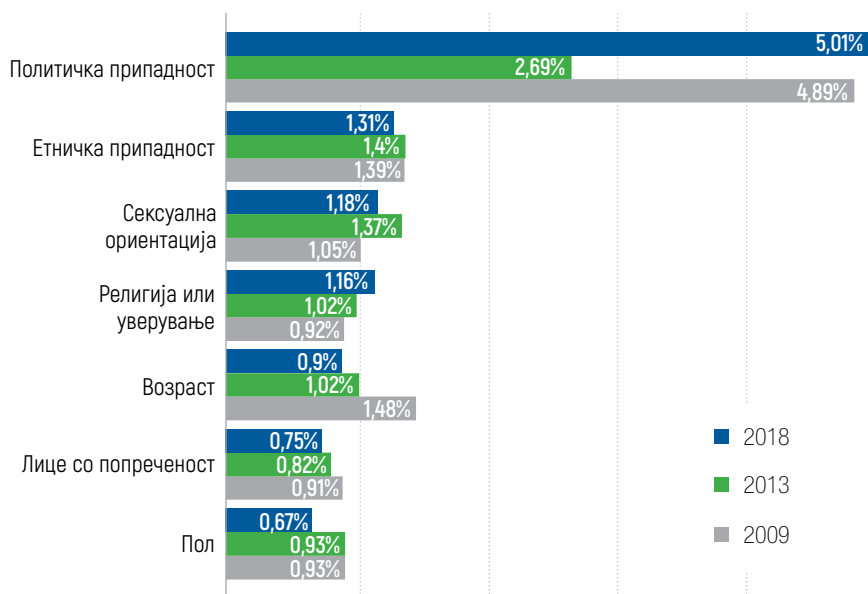
7 Во истражувањето од 2013 година изоставена е категоријата „ниту почеста ниту поретка (иста)“ заради што компарацијата со резултатите од 2009 и 2018 година се земени само како показател за идентификација на можни поголеми промени во структурата на ставовите во популацијата.

За да се добие слика за перцепцијата на јавноста за тоа дали состојбата со дискриминацијата е влошена или е подобрена, пресметавме коефициент К⁶ кој покажува каква е пропорцијата на одговорите дека дискриминацијата е „почеста“ во однос на одговорите дека дискриминацијата е „поретка“ споредена со ситуацијата од пред пет години (види Графикон број 5).

Графикон

5

Ако ја споредите сегашната ситуација со ситуацијата од пред пет години, дали би рекле дека следниве форми на дискриминација се почести или поретки во нашата земја?

Дискриминацијата врз основа на политичка припадност е рангирана како прва за 2009 година со $K = 4.89$ (почеста 59.6%; поретка 12.2%) што значи дека во ова истражување учеството на оценката „почеста“ е 4.9 пати повеќе присутна во однос на оценките „поретка“. Во 2013 година, $K = 2.69$ ⁷ (почеста 70%; поретка 26%), а за 2018 година $K = 5.01$ (почеста 56.6%; поретка 11.3%).

Вкрстувањето со социо-демографските карактеристики на испитаниците/чките покажува дека:

Дискриминацијата врз основа на политичка припадност споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - И во двете истражувања испитаниците/чките на возраст од 25 до 34 години, отколку оние на возраст над 55 години.
- ▶ Според образование:
  - Во **2009** година нема значајна разлика, помеѓу испитаниците/чките со различен степен на образование: повисоко образование (59%), средно образование (61%), основно образование (58%);
  - Во **2018** година – повисоко (60%) и средно образование (58%), отколку основно (50%).

Помладите испитаници/чки, континуирано во текот на целиот истражувачки период, не се задоволни со нивото на напредок во борбата со дискриминацијата врз основа на политичка припадност. Нивото на образование е, исто така, важно во анализирањето на одговорите. Во 2009 година разликата во перцепцијата дека дискриминацијата е почеста не е значителна кај испитаниците/чките со основно образование во споредба со оние со високо образование. Но, во 2018 година сликата е поконтрастна и оние со високо и средно образование ја сметаат за почеста, за разлика од оние со основно образование.

Дискриминацијата врз основа на етничка припадност е рангирана како втора. За 2009 година коефициентот $K = 1.39$ (почеста 36.8%; поретка 26.4%), за 2013 година $K = 1.40$ (почеста 56%; поретка 40%), а за 2018 година $K = 1.31$ (почеста 34.4%; поретка 26.3%). Податоците укажуваат на тоа дека дошло до перцепција на мало подобрување за овој вид на дискриминација.

Дискриминација врз основа на етничка припадност споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - Во **2009** година од страна на испитаниците/чките на возраст од 15 до 44 години (варира од 38% до 40%) отколку кај оние над 55 години (варира од 29% до 33%);
  - Во **2018** година од страна на испитаниците/чките на возраст од 15 до 34 години (варира од 39% до 42%) отколку кај оние над 55 години (варира од 26% до 27%).
- ▶ Според етничка припадност:
  - И во двете истражувања – од страна на етничките Албанци/ки (**2009** - 59%; **2018** - 50%) отколку етничките Македонци/ки (**2009** - 30%; **2018** - 30%).
- ▶ Според место на живеење:
  - И во двете истражувања - од страна на жителите/ките од рурална средина (**2009** - 40%; **2018** - 36%) отколку оние од урбана средина (**2009** - 35%; **2018** - 33%).

И во 2009 и во 2018 година кај испитаниците/чките на возраст од 15 до 44 години поголема е подготвеноста да оценат дека дискриминацијата врз основа на етничка припадност е почеста во однос на претходните пет години, споредено со повозрасните испитаници/чки над 55 години. Во однос на етничката припадност, иако етничките Албанци/ки во поголем број оценуваат дека дискриминацијата е почеста во однос на етничките Македонци/ки во двете истражувања, има намалување само кај перцепцијата на етничките Албанци/ки. Според местото на живеење и во 2009 и во 2018 година, пофреквентен е одговорот дека дискриминацијата е почеста во руралните средини во однос на урбаните средини, со тоа што во истражувањето од 2018 година и во двата сегменти оваа оценка се намалила.

Дискриминацијата врз основа на религија и уверување во 2009 година е рангирана како шеста ($K = 0.92$). Тогаш побројни биле одговорите дека дискриминацијата е поретка (28.5%) во однос на одговорите дека е почеста (26.2%). Во следните две истражувања коефициентот K е во пораст. Во 2013 година $K = 1.02$ (почеста 48%; поретка 47%), а во 2018 година $K = 1.16$ (почеста 29%; поретка 25.1%). Податоците укажуваат дека во 2018 година дошло до пресврт во доживувањата на дискриминацијата во јавноста, и за првпат перцепциите дека е почеста се побројни отколку дека е поретка.

Дискриминација врз основа на религија и уверување споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - Младите на возраст од 15 до 24 години (2009 – 32%; 2018 – 37%) отколку испитаниците/чките на возраст над 65 години (2009 – 21%; 2018 – 22%).
- ▶ Според образование:
  - Испитаните/чките со средно (2009 – 28%; 2018 – 30%) и повисоко образование (2009 – 28%; 2018 – 31%) отколку со основно образование (2009 – 22%; 2018 – 25%).
- ▶ Според етничка припадност:
  - И во двете истражувања - етничките Албанци/ки (38%) отколку етничките Македонци/ки (2009 – 22%; 2018 – 26%).
- ▶ Според религиска припадност:
  - И во двете истражувања - од страна на муслиманите/ките (35%) отколку христијаните/ките (2009 – 22%; 2018 – 26%).
- ▶ Според место на живеење:
  - Во 2009 година нема значителна разлика, урбано (27%) или рурално (25%);
  - Во 2018 година повеќе од страна на жителите/ките на руралните средини (31%) отколку урбаните (28%).

Според религиската припадност, муслиманите/ките и во двете истражувања (2009 и 2018 година) оцениле дека дискриминацијата е почеста споредено со христијаните/ките. Исто така и возраста, степенот на образование и етничката припадност на испитаниците/чките се покажале како фактори кои имаат значајно влијание на перцепцијата на среднорочен план за овој вид на дискриминација.

Дискриминацијата врз основа на возраст во 2009 година е рангирана како трета, коефициентот $K = 1.48$ (почеста 33%; поретка 22.3%). Во 2013 година коефициентот е намален $K = 1.04$ (почеста 48%; поретка 46%). Во 2018 година коефициентот K продолжува да се намалува и доаѓа под бројот еден $K = 0.90$ (почеста 25.5%; поретка 28.3%). Ова укажува на перцепција за намалување на дискриминацијата врз основа на возраст и е индикатор на позитивните ефекти од преземените мерките во борбата против овој вид на дискриминација.

Дискриминацијата врз основа на возраст споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - Во **2009** година од страна на испитаници/чки на возраст од 55 до 64 години (43%) отколку помладите на возраст од 15 до 24 години (26%);
  - Во **2018** година нема значителна разлика кај возрасните групи од 15 до 24 години (28%), односно од 55 до 64 години (26%).
- ▶ Според образование:
  - Во **2009** испитаниците/чките со високо (38%) и средно образование (36%) отколку со основно образование (28%);
  - Во **2018** нема значајна разлика според степенот на образование: основно и средно (26%) и високо образование (24%).

Резултатите покажуваат дека во 2018 година, кај различни категории испитаници/чки постои изедначување во перцепциите колку е почест овој вид на дискриминација, во однос на претходните пет години.

Дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација во 2009 година е со $K = 1.05$, што укажува дека тогаш постоел баланс помеѓу оценките дека дискриминацијата е почеста (24.8%) во однос на оценката дека е поретка (23.7%). Во 2013 година коефициентот се зголемил $K = 1.37$ (почеста 48%; поретка 35%) и е рангирана како петта, додека во 2018 година $K = 1.18$ (почеста 24.5%; поретка 20.8%) се намалил, но и покрај тоа таа останала рангирана како петта.

Дискриминација врз основа на сексуална ориентација споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - И во двете истражувања помладите испитаници/чки на возраст од 15 до 24 години (**2009** – 28%; **2018** – 31%) отколку оние на возраст над 65 години (**2009** – 21%; **2018** – 19%).
- ▶ Според образование:
  - И во двете истражувања испитаниците/чките со повисоко образование (**2009** – 28%; **2018** – 27%) отколку со основно образование (**2009** – 20%; **2018** – 22%).

И во 2009 и во 2018 година младите и испитаниците/чките со повисоко образование сметале дека дискриминацијата врз оваа основа е почеста во однос на претходните пет години, во споредба со оние на возраст над 65 години и испитаниците/чките со завршено основно образование.

Дискриминацијата врз основа на попреченост во 2009 година е со коефициент $K = 0.91$, кога 26.9% испитаниците/чките оцениле дека е почеста, а 29.6% дека е поретка. Во 2013 година опаднал на $K = 0.82$ (почеста 42%; поретка 51%) и продолжил да опаѓа и во 2018 година кога постигнува $K = 0.75$ (почеста 22.7%; поретка 30.2%). Вкупниот резултат на сите овие промени се рефлектира на трендот на намалување на коефициентот K кој е во постојано опаѓање, и е показател за подобрување на перцепцијата во јавноста за намалување на дискриминација врз овој основ.

Дискриминација врз основа на попреченост споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста повеќе од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според возраст:
  - Во **2009** година - испитаниците/чките на возраст од 15 до 44 години (26%) отколку кај оние над 65 години (18%);
  - Во **2018** година нема значителна разлика во перцепцијата според возраста на испитаниците/чките од 15 до 24 години, односно над 65 години (25%).
- ▶ Според етничка припадност:
  - И во двете истражувања – етнички Албанци/ки (**2009** – 38%; **2018** – 29%) отколку етничките Македонци/ки (**2009** – 24%; **2018** – 22%).

Во истражувањата од 2009 и 2018 година младите на возраст од 15 до 24 години оценуваат дека дискриминацијата врз оваа основа е почеста отколку пред пет години, споредено со оние на возраст над 65 години. Во однос на етничката припадност, иако етничките Албанци/ки ја сметаат оваа дискриминација за почеста споредено со етничките Македонци/ки во двете истражувања, истражувањето во 2018 година покажува значајно намалување само кај етничките Албанци/ки.

Дискриминацијата врз основа на пол од рангирана како четврта во 2009 година со коефициент $K = 0.93$ (почеста 27.3%; поретка 29.3%), во 2013 година е рангирана на шесто место со $K = 0.94$ (почеста 46%; поретка 49%), додека во последното истражување од 2018 година ја зазема седмата позиција, со $K = 0.67$ (почеста 20.5%; поретка 30.4%). Перцепцијата во јавноста за зачестеноста на овој вид на дискриминација во најголем степен се променила во позитивна насока. Оценката дека е поретка практично не се променила (2009 - 29%; 2018 - 30%), а оценката дека е почеста од 27% во 2009 година се намалила на 21% во 2018 година.

Дискриминација врз основа на пол споредена со ситуацијата пред пет години е перципирана како почеста од следниве групи на испитаници/чки:

- ▶ Според пол:
  - И во двете истражувања – нема значителна разлика помеѓу мажите (2009 - 27%; 2018 - 20%) и жените (2009 - 28%; 2018 - 21%).
- ▶ Според образование:
  - И во двете истражувања – испитаниците/чките со средно (2009 - 29%; 2018 - 22%) и повисоко образование (2009 - 30%; 2018 - 20%) отколку со основно образование (2009 - 24%; 2018 - 18%).
- ▶ Според етничка припадност:
  - И во двете истражувања – еничките Албанци/ки (2009 - 35%; 2018 - 24%) отколку етничките Македонци/ки (2009 - 26%; 2018 - 19%).

Во 2009 година и мажите и жените, во изедначен број, сметале дека дискриминацијата врз основа на полот е почеста, а во последното истражување, таквата оценка линеарно е намалена и кај двата пола. И покрај намалувањето на перцепциите дека овој вид на дискриминација е почеста, податоците покажуваат дека и понатаму етничките Албанци/ки и испитаниците/чките со средно и повисоко образование во поголем број сметаат дека дискриминацијата врз основа на пол е почеста, отколку етничките Македонци/ки и испитаниците/чките со основно образование.

2.3 Прифаќање на разликите

¹⁰ Во истражувањата во 2009 и во 2018 година, испитаниците беа прашани: „Користејќи скала од 1 до 10, би можеле ли да ми кажете како лично Вие би се чувствувале во секоја од наведените ситуации“. На скалата, „1“ значи дека се чувствувате „многу непријатно“ а „10“ значи дека се чувствувате „сосема пријатно“ во таа ситуација. Скалата која се употребува во истражувањето во 2013 година е променета: „Користејќи ја скалата од 1 до 9, би можеле ли да ми кажете како лично Вие би се чувствувале во секоја од наведените ситуации?“ На скалата, „1“ значи дека се чувствувате „многу непријатно“, а „9“ значи дека се чувствувате „сосема пријатно“ во таа ситуација. Поради оваа причина резултатите од 2013 година се земени само како показател за идентификација на можни поголеми промени во структурата на ставовите во популацијата.

¹¹ Терминот „друга/и“ во наводници се користи за да означат дека се работи за групи/заедници на кои испитаниците/чките не им припаѓаат.

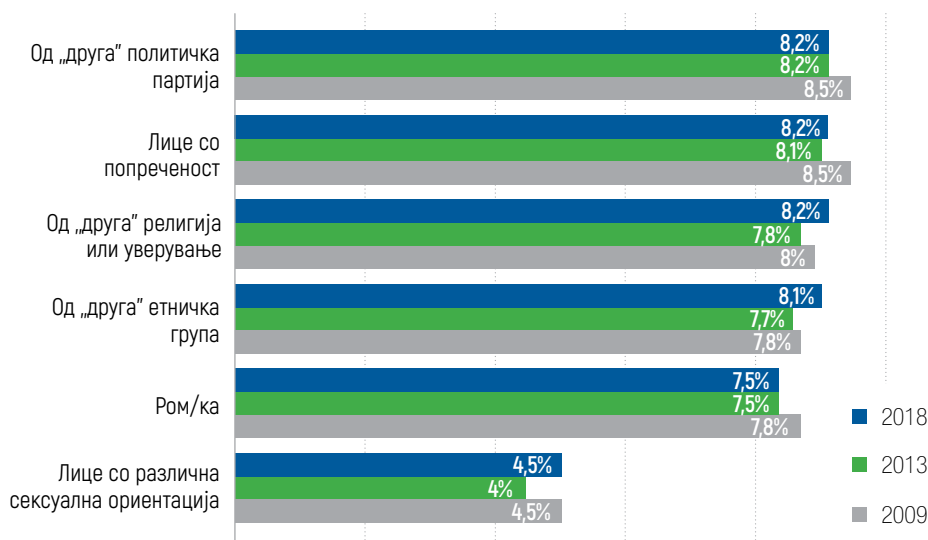
Истражувањето покажува стабилен тренд на висока подготвеност на испитаниците/чките за прифаќање на различни групи во нивната приватна сфера на живеење¹⁰.

Резултатите покажуваат дека најголема е подготвеноста за прифаќање на сосед/ка кој/а е припадник/чка или симпатизер/ка на „друга“¹¹ политичка партија и лица со попреченост. Нивото на прифаќање на припадници/чки од „другите“ религиозни и етнички заедници е зголемено во последното истражување (2018), што ги прави подеднакво прифатливи како и претходните две групи. Прифаќањето на сосед/ка кој/а е од ромската етничка заедница е доста високо, но сепак пониско отколку оние општо за прифаќање на сосед/ка од „друга“ етничка припадност. Најмала е подготвеноста за прифаќање за лицата со различна сексуална ориентација. Високо изразената социјална дистанцираност од оваа група останува непроменета (види Графикон број 6).

Графикон

6

Користејќи скала од 1 (многу непријатно) до 10 (сосема пријатно), означете како Вие лично би се чувствувале доколку би имале сосед/ка што е ...?

Степенот на комотност да се имаат соседи/ки Роми/ки е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 65 години, отколку оние на возраст од 15-24 години;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Подготвеноста за прифаќањето соседи/ки Роми/ки се зголемува со возраста на испитаниците/чките. Во последното истражување подготвеноста на младата популација од 15 до 24 години е намалена, и е под вкупната просечната вредност¹² на истражувањето (7,5). Резултатите покажуваат тренд на поголема подготвеност за прифаќање на Ромите/ките кај етничките Македонци/ки отколку кај етничките Албанци/ки и кај жителите/ките од урбаните средини отколку оние од руралните средини. Резултатите укажуваат и на надолен тренд кај етничките Албанци/ки и жителите/ките на руралните средини (види Табела број 8).

Табела

8

Степен на комотност да се имаат соседи Роми/ки

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	7,5	7,7	7,7	7,8	8,1	8,0
2018	6,9	7,4	7,8	7,6	7,6	7,9
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	8,0		6,5			
2018	8,2		5,8			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	8,0		7,3			
2018	8,0		6,9			

Степенот на комотност да се имаат соседи/ки со попреченост е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките со повисоко образование отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Чувството на комотност да се има сосед/ка со попреченост, иако е една од највисоко оценетите категории во истражувањето, сепак, создава разлики според социо-демографските карактеристики на испитаниците/чките. Кај одредени демографски групи кои изразуваат пониска подготвеност за прифаќање на лицата со попреченост, воедно се забележува благ тренд на зголемена социјална дистанцираност од нив. Негативниот тренд на прифаќање на лицата со попреченост се јавува повеќе кај: испитаниците/чките со завршено основно образование, етничките Албанци/ки, и кај жителите/ките од руралните средини (види Табела број 9).

¹² Просечната вредност или просекот е аритметичката средина на резултати добиени од прашањето на скала од 1 до 10. Повисоките аритметички средини укажуваат на поголем степен на пријатност, а пониските на поголем степен на непријатност во дадената ситуација (средната точка изнесува 5,5).

Степен на комотност да се имаат соседи/ки со попреченост

Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	8,4	8,6	8,5
2018	7,6	8,3	8,4
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	8,8	7,4	
2018	8,6	6,9	
Место на живеење:	Урбано	Рурално	
2009	8,8	8,1	
2018	8,4	7,8	

Степенот на комотност да се има лице со различна сексуална ориентација за сосед/ка е повисок кај:

- ▶ Жените отколку мажите;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 35 до 44 години, отколку оние на возраст над 65 години;
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Жените се повеќе подготвени да ги прифатат лицата со различна сексуална ориентација како соседи отколку мажите. Според возраста, испитаниците над 65 години се најмалку подготвени. Оние со завршено повисоко и средно образование се поспремни отколку оние со завршено основно, кои се и значително под вкупниот просек на истражувањето (4,5). Етничките Албанци/ки, муслиманите/ките и жителите/ките на руралните средини се под вкупниот просек, за разлика од етничките Македонци/ки, христијаните/ките и оние кои живеат во урбаните средини, кои се над просекот. Истражувањето од 2018 година покажува проширување на јазот меѓу двете најбројни религии и испитаниците/чките кои живеат во урбаните и руралните средини (види Табела број 10).

Табела

10

Степен на комотност за имање лице со различна сексуална ориентација за сосед/ка

Пол:	Маж		Жена			
2009	4,3		4,7			
2018	4,2		4,8			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	4,8	4,6	4,5	4,3	4,4	4,1
2018	4,5	4,6	5,0	4,4	4,4	3,9
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	3,9		4,6		5,5	
2018	3,4		4,6		5,2	
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	4,9		3,5			
2018	4,8		3,6			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	4,8		3,6			
2018	5,1		3,3			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	4,8		4,0			
2018	5,2		3,6			

Степенот на комотност да се имаат соседи/ки од друга етничка група е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 65 години отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Најновото истражување покажува проширување на јазот меѓу етничките Македонци/ки и етничките Албанци/ки (види Табела број 11)

Степен на комотност да се имаат соседи/ки од друга етничка група

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	7,8	7,6	7,9	7,7	7,9	8,1
2018	7,9	8,0	8,2	8,1	8,0	8,3
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	8,0		7,2			
2018	8,5		7,0			
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	8,1			7,5		
2018	8,4			7,8		

Степенот на комотност да се имаат соседи/ки од друга религија или уверување е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 65 години отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Сите три истражувања, покажуваат дека испитаниците/чките постари од 65 години се поподготвени да прифатат соседи/ки од друга религија или уверување. Истото важи и за оние кои имаат завршено средно и повисоко образование наспроти оние со завршено основно, етничките Македонци/ки и христијаните/ките наспроти етничките Албанци/ки, муслиманите/ките, и оние од урбаните средини наспроти тие во руралните. Најновото истражување покажува проширување на јазот меѓу етничките Македонци/ки и етничките Албанци/ки (види Табела број 12).

Табела

12

Степен на комотност да се имаат соседи/ки од друга религија или уверување

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	8,0	7,8	8,1	7,8	7,9	8,3
2018	7,9	8,1	8,3	8,2	8,0	8,6
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	7,7		8,0		8,6	
2018	7,7		8,3		8,4	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанека		
2009	8,2			7,2		
2018	8,6			6,9		
Религиска припадност:	Христијан/ка			Муслиман/ка		
2009	8,2			7,5		
2018	8,6			7,4		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	8,3			7,5		
2018	8,4			7,8		

Степенот на комотност да се имаат соседи/ки од друга политичка партија е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 65 години отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Позитивниот тренд кај возрасната популација над 65 години се забележува и во подготовноста за прифаќање на припадници/чки или симпатизери/ки на друга политичка партија за соседи, додека негативен тренд се забележува кај етничките Албанци/ки, чиј просек е под вкупната средна вредност во истражувањето. Резултатите покажуваат поголема подготовност за прифаќање на припадници/чки и симпатизери/ки од различна политичка партија кај испитаниците/чките со завршено повисоко и средно образование и кај оние кои живеат во урбаните средини (види Табела број 13).

Степен на комотност да се имаат соседи/ки од друга политичка партија

13 Во истражувањата во 2009 и 2018 година испитаниците беа прашани: „Користејќи скала од 1 до 10 би можеле ли да ми кажете како би се чувствувале доколку некој од следниве категории на лица е носител на највисоката избрана позиција на власт во државата?“ (На скалата, „1“ значи дека се чувствувате „многу непријатно“, а „10“ значи дека се чувствувате „сосема пријатно“). Скалата која се употребува во истражувањето во 2013 година е променета: „Користејќи ја скалата од 1 до 9, би можеле ли да ми кажете како би се чувствувале доколку некој од следниве категории на лица е носител на највисоката избрана позиција на власт во државата?“ (На скалата „1“ значи дека се чувствувате „многу непријатно“, а „9“ значи дека се чувствувате „сосема пријатно“). Поради оваа причина резултатите од 2013 година се земени само како показател за идентификација на можни поголеми промени во структурата на ставовите во популацијата

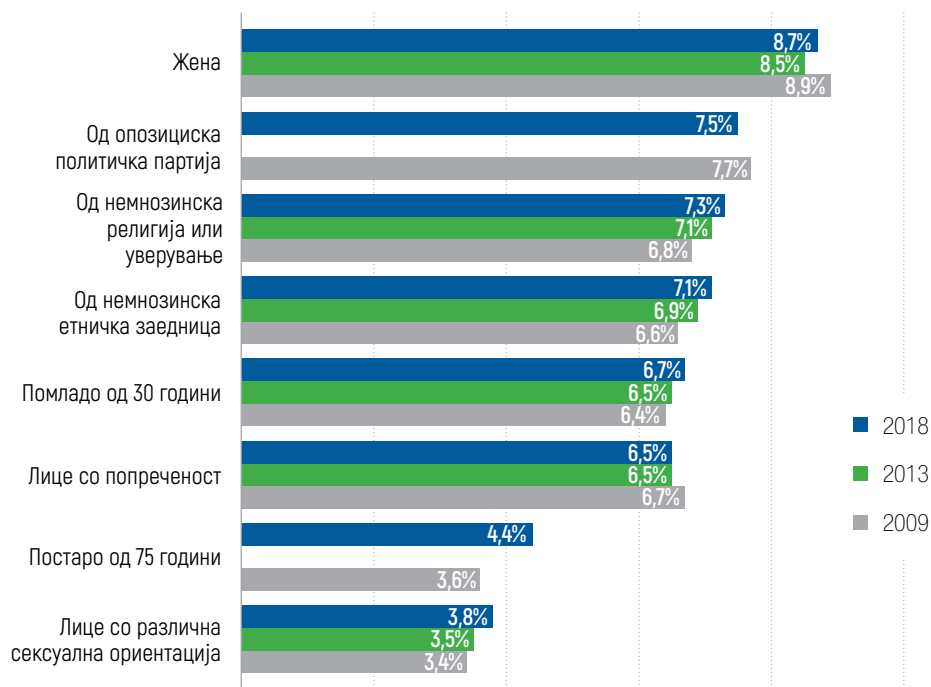
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	8,4	8,6	8,6	8,2	8,4	8,8
2018	7,8	8,0	8,2	8,1	8,3	8,7
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	8,2		8,6		8,9	
2018	7,8		8,3		8,4	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	8,8			7,5		
2018	8,7			6,8		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	8,7			8,2		
2018	8,4			7,9		

Кога се работи за подготвеноста за прифаќање на разликите во јавната сфера⁹, студијата покажува дека нема драстични промени во распределбата на одговорите кај испитаниците/чките, иако кај речиси сите категории поединечно се јавува благ тренд на зголемена подготвеност за прифаќање на различните групи.

Испитаниците/чките во сите три истражувања покажуваат најмала резервираност околу идејата жена да биде носител на највисока позиција на власт во државата. Втора по ред, е високата подготвеност кај испитаниците/чките за прифаќање на припадник/чка од опозициска партија за носител/ка на таа функција. Веднаш зад неа е подготвеноста за прифаќање на лица припадници/чки на немнозинска религиска или етничка група, која е со прогресивен раст, а нешто помалку од нив е подготвеноста за прифаќање на лицата со попреченост. Кога е во прашање возраста, за испитаниците/чките поприватливо им е да поддржат помлад функционер на највисоката положба на власт, отколку лице постаро од 75 години. Но, подготвеноста за прифаќање на постарите лица е, исто така, во тренд на зголемување. Резервираноста на испитаниците/чките кон лицата со различна сексуална ориентација е видливо изразена во јавната сфера, идентично како и во приватната сфера. Иако има мал раст, за испитаниците/чките најмалку прифатлива е идејата лице со различна сексуална ориентација да е носител/ка на највисоката функција на власт во државата (види Графикон број 7).

7

Користејќи скала од 1 (многу непријатно) до 10 (сосема пријатно), означете како би се чувствувале доколку носител на највисоката изборна позиција на власт во државата е ...?

Степенот на подготвеност за прифаќање жена за носителка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Жените отколку мажите;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Поголема подготвеност за прифаќање жена за носител на највисоката изборна позиција на власт исказуваат: жените отколку мажите, етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки, христијаните/ките отколку муслиманите/ките, жителите/ките во урбаните средини отколку тие во руралните. Во исто време, истражувањето од 2018 година покажува надолен тренд кај етничките Албанци/ки, муслиманите/ките и оние кои живеат во руралните средини (види Табела број 14).

Степен на подготвеност за прифаќање жена за носителка на највисоката изборна позиција на власт

Пол:	Маж	Жена
2009	8,6	9,2
2018	8,5	9,0
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	9,1	8,4
2018	9,2	7,4
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка
2009	9,1	8,4
2018	9,2	7,9
Место на живеење:	Урбано	Рурално
2009	9,0	8,7
2018	9,0	8,3

Степенот на подготвеност за прифаќање лице со различна сексуална ориентација за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Жените отколку мажите;
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Подготвеноста за прифаќање лице со различна сексуална ориентација на највисоката позиција на власт, анализирана според полот на испитаниците/чките, е зголемена во последното истражување, и е поизразена кај жените. Поголемата подготвеност за прифаќање на лицата со различна сексуална ориентација во јавната сфера се зголемува со образованието и е во нагорен тренд низ годините. Таков тренд се забележува и кај етничките Македонци/ки, христијаните/ките и жителите/ките од урбаните средини (види Табела број 15).

Табела

15

Степен на подготвеност за прифаќање лице со различна сексуална ориентација за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт

Пол:	Маж	Жена	
2009	3,2	3,5	
2018	3,6	4,1	
Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	3,0	3,5	3,8
2018	3,1	3,9	4,4
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	3,6	2,8	
2018	4,2	2,9	
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка	
2009	3,6	2,8	
2018	4,2	3,0	
Место на живеење:	Урбано	Рурално	
2009	3,6	3,0	
2018	4,6	3,0	

Степенот на подготвеност за прифаќање на лице кое е припадник/чка на етничко или религиско малцинство за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Поголема подготвеност за прифаќање припадник/чка од етничка или религиска малцинска група на највисоката функција е поизразена кај оние со завршено повисоко образование отколку кај оние со основно, а кај испитаниците/чките со завршено средно образование има зголемување. Поизразена подготвеност се јавува и кај жителите/ките во урбаните средини, наспроти оние во руралните. За првпат во истражувањето од 2018 година, етничките Македонци/ки и христијаните/ките покажуваат поголема подготвеност за прифаќање на припадник/чка од етничка или религиска малцинска група на највисоката функција на власт, отколку етничките Албанци/ки и муслиманите/ките (види Табела број 16 и Табела број 17).

Табела

16

Степен на подготвеност за прифаќање на лице кое е припадник/чка на етничко малцинство за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	6,7	6,4	7,1
2018	6,7	7,1	7,3
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	6,3	6,8	
2018	7,1	6,5	
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка	
2009	6,4	7,1	
2018	7,1	6,9	
Место на живеење:	Урбано	Рурално	
2009	6,8	6,3	
2018	7,3	6,8	

Табела

17

Степен на подготвеност за прифаќање на лице кое е припадник/чка на религиско малцинство за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	6,9	6,6	7,4
2018	6,9	7,3	7,4
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	6,6	7,0	
2018	7,4	6,6	
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка	
2009	6,6	7,2	
2018	7,4	7,0	
Место на живеење:	Урбано	Рурално	
2009	7,0	6,4	
2018	7,5	7,0	

Степенот на подготвеност за прифаќање лице помладо од 30 години за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 34 години, отколку оние на возраст над 65 години;
- ▶ Испитаниците/чките со основно образование, отколку оние со повисоко и средно;
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки;
- ▶ Муслиманите/ките отколку христијаните/ките; и
- ▶ Жителите/ките од руралните средини отколку од урбаните.

Помладите испитаници/чки на возраст од 15 до 34 години се поподготвени да прифатат лице помладо од 30 години на највисоката функција на власт, но подготвеноста се намалува со возраста на испитаниците/чките. Испитаниците/чките со завршено основно образование покажуваат поголема подготвеност за прифаќање на помлад/а функционер/ка, како и етничките Албанци/ки, муслиманите/ките и жителите/ките на руралните средини (види Табела број 18).

Табела

18

Степен на подготвеност за прифаќање лице помладо од 30 години за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	7,1	6,5	6,3	6,2	5,8	5,9
2018	7,6	7,0	6,6	6,4	6,3	6,1
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	6,7		6,2		6,1	
2018	7,0		6,6		6,5	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	6,0			7,6		
2018	6,4			7,2		
Религиска припадност:	Христијанин/ка			Муслиман/ка		
2009	6,0			7,2		
2018	6,3			7,4		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	6,2			6,6		
2018	6,6			6,8		

Степенот на подготвеност за прифаќање лице постаро од 75 години за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 25 до 44 години, отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Во 2009 година поголема е подготвеноста за прифаќање на постари лица за носители на највисока изборна позиција на власт, кај мажите отколку кај жените. Во 2018 година се зголемила подготвеноста за прифаќање и кај двата пола, што резултирало со изедначување во степенот на прифаќање помеѓу мажите и жените. Во 2009 година не била евидентирана разлика според етничката припадност на испитаниците/чките, но во 2018 година поголема подготвеност за прифаќање покажале етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки. Во 2009 година кај испитаниците/чките на возраст меѓу 35 и 64 години била евидентирана помала подготвеност за прифаќање на постарите лица во јавната сфера, која е под вкупниот просек од истражувањето [3,6], додека пак подготвеноста кај помладата генерација меѓу 15 и 34 години и постарите над 65 години била над вкупниот просек. Во 2018 година најмала подготвеност се јавила кај младата генерација на возраст меѓу 15 и 24 години и постарите генерации на возраст меѓу 45 и 64 години. Најголема подготвеност за прифаќање покажале генерациите на возраст меѓу 24 и 44 години. За испитаниците/чките од урбаните средини е поприфатлива идејата за носител на највисока функцијата на власт да биде избрано лице постаро од 75 години, отколку за оние од руралните средини, со значителен позитивен раст и кај двете категории (види Табела број 19).

Табела

19

Степен на подготвеност за прифаќање лице постаро од 75 години за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Пол:	Маж		Жена			
2009	3,9		3,3			
2018	4,5		4,4			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	3,7	3,7	3,5	3,4	3,5	3,8
2018	3,5	5,0	4,9	4,2	4,3	4,4
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	3,6			3,5		
2018	4,7			3,9		
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	3,8		3,3			
2018	4,7		4,1			

Степенот на подготвеност за прифаќање лице со попреченост за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 25 до 44 години, отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Испитаниците/чките со повисоко и средно образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки;
- ▶ Христијаните/ките отколку муслиманите/ките; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Варијации во трендот на социо-демографскиот профил на испитаниците/чките има и кога е во прашање степенот на нивната резервираност кон лицата со попреченост во јавната сфера. Генерациски разлики се јавуваат во истражувањето во 2018 година: испитаниците/чките од 15 до 24 години и од 45 до 54 години покажуваат помала подготвеност за прифаќање на лица со попреченост во јавниот живот, чиј просек е под вкупниот просек (6,5). Степенот на прифаќање расте заедно со степенот на образованието на испитаниците/чките. Кај оние со завршено основно образование има значително намалување на подготвеноста за прифаќање. Во 2018 година забележан е значаен пад на степенот за прифаќање кај етничките Албанци/ки, што ги прави порезервирани од етничките Македонци/ки. Истата разлика се забележува и помеѓу муслиманите/ките и христијаните/ките. Жителите/ките на урбаните средини се поподготвени да прифатат лице со попреченост за висок/а владин/а функционер/ка отколку оние во руралните средини, кај кои е забележан негативен тренд (види Табела број 20).

Табела

20

Степен на подготвеност за прифаќање лице со попреченост за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	6,8	6,6	6,8	6,9	6,5	6,7
2018	5,6	6,8	6,8	6,3	6,7	6,5
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	6,6		6,7		7,1	
2018	5,8		6,6		7,0	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	6,7			6,7		
2018	6,9			5,8		
Религиска припадност:	Христијанин/ка			Муслиман/ка		
2009	6,8			6,6		
2018	6,9			5,7		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	6,9			6,4		
2018	6,9			5,9		

Степенот на подготвеност за прифаќање лице од опозициска партија за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт е повисок кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст над 65 години, отколку оние на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Испитаниците/чките со средно и повисоко образование, отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки; и
- ▶ Жителите/ките од урбаните средини отколку од руралните.

Истражувањето во 2018 година покажува најмала подготвеност кај помладите генерации (од 15 до 34 години) за прифаќање на лице од опозициска партија на највисока изборна функција на власт, а највисока кај испитаниците/чките на возраст над 65 години. Степенот на прифаќање во 2009 година се зголемува со образованието. Во 2018 година во сите нивоа на образование се бележи пад, но сепак испитаниците/чките со завршено основно образование остануваат порезервирани од оние со средно и повисоко образование. Кај етничките Албанци/ки во 2018 година се јавува негативен тренд околу подготвеноста за прифаќање на опозиционер на највисока функција на власт, која низ сите истражувања е повисока кај етничките Македонци/ки отколку кај етничките Албанци/ки. И кај жителите/ките на урбаните средини подготвеноста за прифаќање е поголема отколку кај оние во руралните средини (види Табела број 21).

Табела

21

Степен на подготвеност за прифаќање лице од опозициска партија за носител/ка на највисоката изборна позиција на власт:

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	7,8	7,6	7,7	7,7	7,9	7,9
2018	7,0	7,2	7,6	7,4	7,6	8,1
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	7,5		7,8		8,2	
2018	6,9		7,7		7,6	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	8,0			6,8		
2018	8,0			5,9		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	8,1			7,3		
2018	7,8			7,1		

3.

Искуства со дискриминацијата

3.1 Лични искуства со дискриминацијата

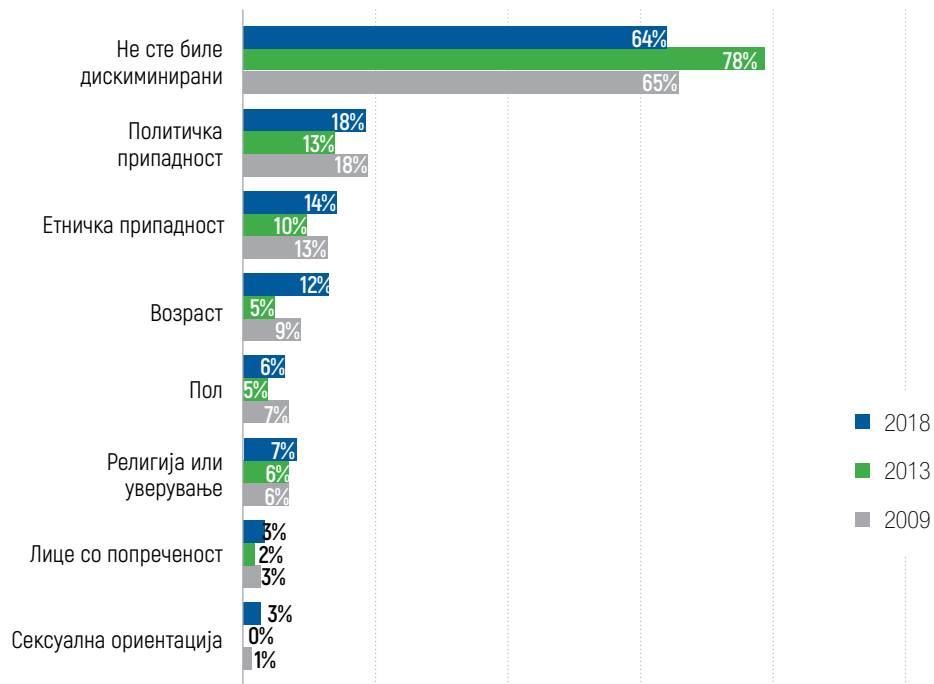
Во врска со искуствата со дискриминацијата, поставени се две прашања. Првото се однесува на личните искуства со дискриминацијата: „Дали во изминатите 12 месеци лично сте се почувствувале дискриминирани или вознемирувани по една или повеќе основи“? И, второто прашање се однесува на нивното искуство како сведоци на дискриминација: „Дали во изминатите 12 месеци сте биле сведок кога некој бил дискриминиран или вознемируван по една или повеќе основи“?

Резултатите од истражувањата на одговорите на првото прашање, покажуваат дека секој трет испитаник бил дискриминиран врз најмалку една од основите кои се предмет на истражувањата (2009 – 34%; 2013 – 22%¹⁴; 2018 – 36%). Мнозинството, во скоро еднаков број, од нив изјавиле дека не биле лично дискриминирани (2009 – 65%; 2013 – 78%; 2018 – 64%) (види Графикон број 8).

¹⁴ Во Резултатите од 2013 година се добиени по пат на телефонска анкета, за разлика од теренските анкети во 2009 и 2018 година, и затоа ја користиме како показател кој во основа покажува истоветна структура, но со различна фреквентност на одговорите

8

Дали во изминатите 12 месеци лично сте се почувствувале дискриминирани или вознемирувани по една или повеќе од следниве основи?

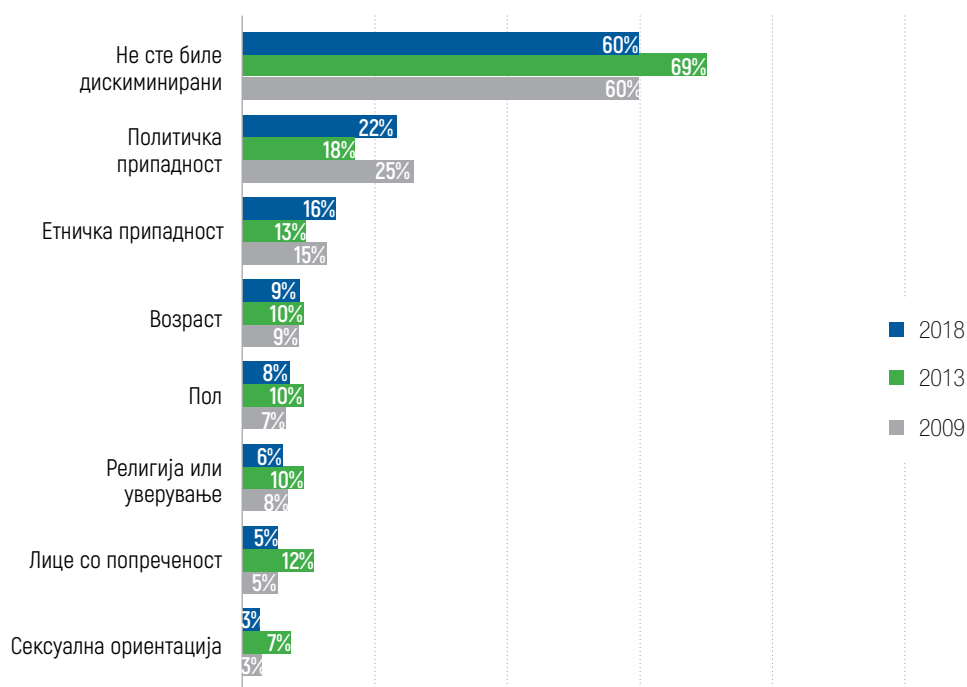
3.2 Присуство при дискриминација на други лица

Од друга страна, во ситуација како сведоци на најмалку еден вид на дискриминација се нашле 38% од испитаниците/чките во **2009** година, 31% во **2013** и 40% во **2018** година. Дека не биле сведоци изјавиле 60% во **2009** и **2018** а 69% во **2013** (види Графикон број 9).

Графикон

9

Дали во изминатите 12 месеци сте биле сведок кога некој бил дискриминиран или вознемируван по една или повеќе од следниве основи?

Во сите три истражувања политичка припадност е најчест вид на дискриминација, и во ситуациите кога испитаниците/чките се лично дискриминирани (**2009** – 18%; **2013** – 13%; **2018** – 18%) и кога се јавуваат како сведоци на дискриминација (**2009** – 25%; **2013** – 18%; **2018** – 22%). Податоците покажуваат дека во поголем број случаи испитаниците/чките се наоѓале во ситуација да бидат сведоци отколку да бидат лично дискриминирани по оваа основа, со тенденција на намалување на оваа појава. Најмал број случаи биле лично дискриминирани врз основа на сексуална ориентација (**2009** – 1%; **2013** – 0.4%; **2018** – 3%) и исто така во најмал број испитаниците/чките се нашле во ситуација да бидат сведоци на овој вид на дискриминација (**2009** – 3%; **2013** – 7%; **2018** – 3%).

Лично доживеале дискриминација врз основа на политичка припадност повеќе:

- ▶ Мажите отколку жените; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки.

Од оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на политичка припадност почести се мажите (2009 - 21%; 2018 - 20%) отколку жените (и во 2009 и во 2018 - 15%). И по девет години тој однос практично не е променет. Во однос на етничката припадност на испитаниците/чките, во 2009 година двојно повеќе се застапени како жртви етничките Албанци/ки (30%) во однос на етничките Македонци/ки (14%). Во 2018 година овој однос покажува тренд на приближување, односно на оваа основа биле лично дискриминирани 22% од испитаниците/чките етнички Албанци/ки во однос на 18% од етничките Македонци/ки (види Табела број 22).

Табела

22

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на политичка припадност:

Пол:	Маж	Жена
2009	21%	15
2018	20%	15
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	14%	30%
2018	18%	22%

Во просек, околу 77% од општата популација сметаат дека овој вид на дискриминација е чест, за разлика од 15% во просек кои сметаат дека е редок. Од оние кои изјавиле дека биле дискриминирани на оваа основа 90% сметаат дека е чест, а 8% сметаат дека е редок. Податоците покажуваат дека еден/а од пет граѓани/ки се убедени дека биле дискриминирани врз политичка основа (или така го интерпретираат настанот или ситуацијата во која се нашле). Дискриминацијата врз основа на политичка припадност е особено важна затоа што таа на различни начини е поврзана со создавањето услови за еднакви можности за вработување и еднакви шанси за градење професионална кариера заснована на заслуги, способности, квалификации и знаења.

Според личното искуство за дискриминираност етничката припадност на испитаниците/чките е рангирана како втора (2009 - 13%; 2013 - 10%; 2018 - 14%), но значајно помалку фреквентна во однос на политичка припадност. Овој вид на дискриминација, исто така, е рангирана како втора и во ситуациите кога испитаниците/чките биле сведоци на дискриминацијата (2009 - 15%; 2013 - 13%; 2018 - 16%).

Лично доживеале дискриминација врз основа на етничка припадност повеќе:

- ▶ Мажите отколку жените; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки;
- ▶ Муслиманите/ките отколку христијаните/ките.

Во споредба со етничките Македонци/ки (5%), во 2009 година, етничките Албанци/ки (34%) значително почесто изјавуваат дека се лично дискриминирани врз основа на етничка припадност. Ваквата перцепција и по девет години, и покрај тенденцијата на намалување на разликите помеѓу нив, е значително почеста помеѓу етничките Албанци/ки (28%) во однос на етничките Македонци/ки (7%). Во нашата држава во тесна корелација се етничката и религиската припадност. Тоа го потврдуваат и податоците коишто покажуваат дека одговорите на испитаниците/чките според нивната религиска припадност се во многу блиска пропорција со одговорите според нивната етничка припадност. Полот на испитаниците/чките, исто така, придонесува за различни лични искуства на планот на дискриминацијата. Според изјавите на испитаниците/чките, кај мажите во однос на жените постои поизразена тенденција да изјавуваат дека биле дискриминирани врз основа на етничка припадност и ваквите искуства структурно не се промениле и девет години подоцна (види Табела број 23).

Табела

23

Оние кои лично доживеале дискриминација на основа на етничка припадност:

Пол:	Маж	Жена
2009	15%	11%
2018	17%	12%
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	5%	34%
2018	7%	28%
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка
2009	4%	32%
2018	7%	27%

Рангирана како трета според личното искуство е дискриминацијата врз основа на возраст (2009 – 9%; 2013 – 5%; 2018 – 12%), којашто е рангирана како трета и во ситуациите кога испитаниците/чките биле сведоци на дискриминацијата (2009 – 9%; 2013 – 10%; 2018 – 9%).

15 Во однос на проценката дали дошло или не до некоја промена треба да се има предвид дека анализираме сегменти од крос-табулациите, кои се со релативно мал број на испитаници/чки во секој од нив заради што треба на истите да се гледа како индикации кои со одредено ниво на веројатност рефлектираат одредени тенденции во одговорите на испитаниците/чките.

Лично доживеале дискриминација врз основа на возраст повеќе:

- ▶ Младите на возраст од 15 до 24 години; и
- ▶ Студентите/ките и учениците/чките.

Личното искуство на дискриминација врз основа на возраст во 2009 година е најчесто застапена кај испитаниците/чките на возраст од 45 до 54 години, а најретко е застапена кај повозрасните на возраст над 65 години. Во 2018 година дошло до промена и сега младите почесто изјавуваат дека доживеале таква дискриминација, а кај испитаниците/чките од 45 до 54 години останала на исто ниво. Од аспект на работниот статус, најзначајна промена кај личното искуство со дискриминација врз основа на возраста е регистрирана помеѓу учениците и студентите (види Табела број 24).

Табела

24

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на возраст:

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	8%	6%	10%	12%	11%	6%
2018	18%	12%	13%	12%	10%	8%
Етничка припадност:	Вработен/а	Невработен/а	Домаќин/ка	Студент/ка и ученик/чка	Пензионер/ка	
2009	10%	9%	5%	11%	8%	
2018	12%	12%	10%	21%	8%	

Рангирана како четврта според личното искуство е дискриминацијата врз основа на религија и уверување (2009 – 6%; 2013 – 6%; 2018 – 7%) која идентично е рангирана и во ситуациите кога испитаниците/чките се јавуваат како сведоци на дискриминација (2009 – 7%; 2013 – 10%; 2018 – 8%). Личните искуства и сведоштвата за неа, практично, не се менуваат, но има мали варијации помеѓу испитаниците/чките кои биле сведоци на ваков вид на дискриминација.

Лично доживеале дискриминација врз основа на религија или уверување повеќе:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 34 години;
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки;
- ▶ Муслиманите/ките отколку христијаните/ките и
- ▶ Жителите/ките од руралните средини отколку од урбаните.

Анализата на податоците покажува дека личните искуства со дискриминација врз основа на религија и уверување се детерминирани од повеќе фактори, врз основа на кои може да се направи профил на лицата кои лично се соочиле со ваков вид дискриминација. Со извесна правилност може да се каже дека карактеристиките на лицето кое заради својата религиска припадност и уверување почесто смета дека е изложено на ситуации кои ги доживува и ги вреднува како дискриминирачки, е маж од рурална средина, помлад (на возраст од 15 до 34 години), по етничка припадност Албанец/ка, по верска определба муслиман/ка. Лицата, кои според своите изјави помалку се соочувале со овој вид на дискриминација, доаѓаат од градските средини, се повозрасните лица, особено оние над 65 години, по етничка припадност Македонци/ки, со христијанска вероисповед. Она што е важно да се истакне, е релативно ниската фреквентност на изложување на дискриминацијата врз основа на религија и уверување и претставува 6% од испитаниците/чките во 2009 и 2013 година и 7% во 2018 година (види Табела број 25).

Табела

25

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на религија или уверување:

Пол:	Маж		Жена			
2009	7%		5%			
2018	9%		5%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	8%	8%	7%	5%	4%	3%
2018	10%	12%	6%	6%	5%	2%
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	2%		16%			
2018	3%		14%			
Религиска припадност:	Христијанин/ка		Муслиман/ка			
2009	2%		16%			
2018	3%		14%			
Место на живеење:	Урбано		Рурално			
2009	5%		7%			
2018	6%		9%			

Рангирана како петта според личното искуство е дискриминираноста врз основа на пол (2009 – 7%; 2013 – 5%; 2018 – 6%), која е рангирана како петта и во ситуациите кога испитаниците/чките биле сведоци на дискриминацијата (2009 – 8%; 2013 – 10%; 2018 – 6%).

Лично доживеале дискриминација врз основа на пол повеќе:

- ▶ Жените отколку мажите;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 54 години отколку на возраст повеќе од 55 години; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки.

Дискриминација врз основа на пол, како лично искуство, почеста е кај жените отколку кај мажите и во двете истражувања (2009 и 2018 година) во непроменет број. Во 2009 година дискриминираните врз основа на пол во изедначен број се испитаниците/чките на возраст помеѓу 15 и 44 години. Во 2018 година личното искуство во незначително поголем број се среќава кај испитаниците/чките во помал возрасен дијапазон на возраст помеѓу 15 и 34 години. Според етничката припадност, овој вид на дискриминација поприсутен е кај етничките Албанци/ки отколку кај етничките Македонци/ки (види Табела број 26).

Табела

26

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на полот:

Пол:	Маж		Жена			
2009	5%		8%			
2018	5%		8%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	8%	8%	8%	7%	5%	3%
2018	9%	9%	8%	5%	4%	2%
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	4%		14%			
2018	5%		10%			

Рангирана како шеста според личното искуство е дискриминираноста врз основа на попреченост (2009 – 3%; 2013 – 2%; 2018 – 3%), којашто е рангирана како шеста и во ситуациите кога испитаниците/чките биле сведоци на дискриминацијата (2009 – 5%; 2013 – 12%; 2018 – 5%).

Лично доживеале дискриминација врз основа на попреченост повеќе:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 24 години и од 35 до 54 години; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки.

Личното искуство на дискриминација врз основа на попреченост во изедначен број се среќава и кај мажите и кај жените во двете истражувања. Во 2009 година рамномерно е дистрибуирана во рамки на сите возрастни групи, а во 2018 година во незначително поголем број се среќава кај возрастните категории од 15 до 24 години и од 35 до 54 години. Најголема разлика со искуствата на дискриминација врз основа на попреченост има според етничката припадност на испитаниците/чките. Таквото лично искуство позастапено е помеѓу етничките Албанци/ки во однос на етничките Македонци/ки (види Табела број 27).

Табела

27

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на попреченост:

Пол:	Маж		Жена			
2009	3%		2%			
2018	3%		3%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	3%	3%	2%	2%	4%	3%
2018	4%	3%	4%	4%	2%	2%
Етничка припадност:	Македонец/ка		Албанец/ка			
2009	2%		7%			
2018	2%		6%			

На дното на ранг листата според личното искуство на дискриминираност е сексуалната ориентација (2009 – 1%; 2013 – 0.4%; 2018 – 3%), којашто е рангирана идентично и во ситуациите кога испитаниците/чките се јавиле и како сведоци на дискриминација (2009 – 3%; 2013 – 7%; 2018 – 3%).

Лично доживеале дискриминација врз основа на сексуална ориентација повеќе:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 54 години; и
- ▶ Испитаниците/чките со завршено повисоко образование.

Анализата на социо-демографските карактеристики на испитаниците/чките кои се соочиле со дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација е ограничена затоа што во 2009 година е присутна кај мал број испитаници/чки кои ги потврдиле своите лични искуства (1%), додека во 2013 година резултатот од 0.4% само потврдува дека граѓаните со различна сексуална ориентација избегнуваат да зборуваат за своите проблеми и во ситуација на анонимно анкетирање. Податокот од истражувањето во 2018 година детектира видливо покачување на бројот на оние кои зборуваат отворено за ова прашање. Ако оваа серија податоци ја гледаме во тој контекст, на прв поглед, доаѓаме до еден парадоксален заклучок. Всушност, овој зголемен број, сам по себе, е индикација на одреден успех во

борбата против дискриминацијата на овој план. Ова го наведуваме од причина што сексуалната ориентација е тесно поврзана со формирањето на личноста и како таква, во кратки временски периоди, големината на оваа заедница не може да се зголеми или намалува драстично. Оттука може да се каже дека скромно зголемениот број на оние кои зборуваат за своите проблеми е резултат на постепено менување на општествена клима која овозможува оваа, во принцип изолирана и сегрегирана заедница на граѓани, поотворено да зборува за своите искуства со дискриминацијата. Резултатите од истражувањето во 2018 година покажуваат дека оние кои биле дискриминирани врз основа на сексуалната ориентација во изедначен број, се среќаваат и кај мажите и кај жените. Лично искуство со дискриминација на оваа основа имале испитаниците/чките на возраст од 15 до 54 години во изедначен број, а кај повозрасните возрасни групи практично и не се среќава. Личното искуство на дискриминација на овој план е пофреквентно и кај испитаниците/чките со повисоко образование отколку кај оние со пониско ниво на образование (види Табела број 28).

Табела

28

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на сексуална ориентација:

Пол:	Маж		Жена			
2009	1%		1%			
2018	3%		2%			
Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	2%	1%	0%	1%	1%	0%
2018	3%	4%	3%	4%	1%	0%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	1%		1%		1%	
2018	1%		2%		4%	

Со дополнителна обработка на податоците се покажа дека во голем број случаи личното искуство на изложеност на дискриминација е поврзано со ситуацијата во која испитаниците се нашле како сведоци, без оглед за кој вид на дискриминација се работи. Резултатите од истражувањето покажуваат дека само како дискриминирани се нашле 10% во 2009 година и 9% во 2018 година. Не се променила ни ситуацијата во која биле само сведоци на дискриминација (2009 – 14%, 2018 – 13%). Секој четврти испитаник изјавил дека се нашол во ситуации и кога лично бил дискриминиран и кога бил сведок на дискриминација (2009 – 24%, 2018 – 27%), при што се забележува дека оваа категорија испитаници/чки се зголемила за 3 п.п. помеѓу двете истражувања. Мнозинството испитаници (52% и во 2009 и во 2018) изјавиле дека ниту биле дискриминирани ниту биле сведоци на дискриминација.

- ▶ Испитаниците/чките со повисоко образование отколку оние со основно;
- ▶ Етничките Албанци/ки и муслиманите/ките отколку етничките Македонци/ки и христијаните/ките; и
- ▶ Муслиманите/ките отколку христијаните/ките.

Анализата понатаму покажува дека етничките Албанци/ки значително почесто отколку етничките Македонци/ки изјавиле дека биле и дискриминирани и биле сведоци на дискриминација. Овој однос фактички во периодот опфатен со истражувањата битно не се променил. Во 2018 година, се забележува дека бројот на етничките Македонци/ки кои се нашле во таква ситуација пораснал за 4 п.п., а кај етничките Албанци/ки се намалил за 2 п.п. Структурата на ваквите искуства е поврзана со религиската припадност. Податоците покажуваат дека припадниците/чките на муслиманската во однос на припадниците/чките на христијанската религија, според нивните изјави, позачестено се наоѓале во двојна ситуација да бидат и дискриминирани и сведоци. Образованието, исто така, се покажува како фактор којшто ги диференцира ваквите искуства во насока на поголема зачестеност на одговори помеѓу испитаниците/чките со повисоко образование во двете истражувања, од 2009 и 2018 година (види Табела број 29).

Табела

29

Оние кои лично доживеале дискриминација врз основа на возраст:

Образование	Основно	Средно	Повисоко
2009	22%	24%	26%
2018	21%	27%	32%
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	17%	43%	
2018	21%	41%	
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка	
2009	16%	40%	
2018	21%	37%	

4.

Искуства и перцепција со повеќекратна дискриминација

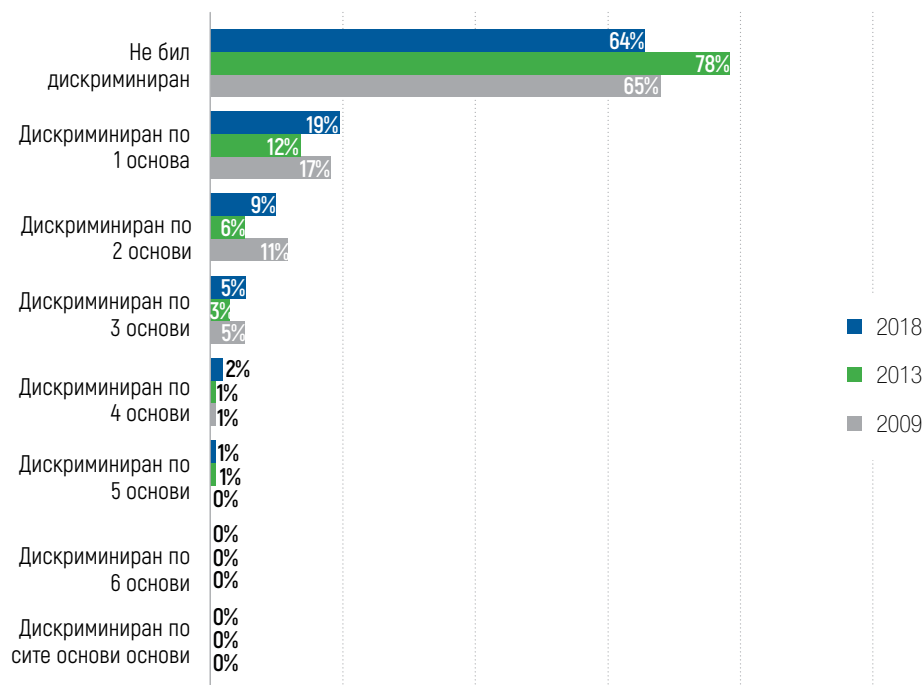
4.1 Лични искуства со повеќекратна дискриминација

Резултатите од истражувањата покажуваат дека мнозинството граѓани/ки не биле дискриминирани по ни една основа (**2009** – 65%; **2013** – 78%; **2018** – 64%). Приближно, на еден граѓанин кој бил жртва на некој вид на дискриминација во просек доаѓаат двајца граѓани кои не биле дискриминирани. Најголем број од оние кои биле дискриминирани изјавуваат дека биле дискриминирани врз една основа (**2009** – 17%; **2013** – 12%; **2018** – 19%). Другите испитаници/чки изјавиле дека биле дискриминирани врз најмалку две основи (види Графикон број 10).

10

Лични искуства со повеќекратна дискриминација

Кумулативно земено, врз најмалку две основи биле дискриминирани во **2009** – 17%, во **2013** – 11% и во **2018** – 17%. Тоа значи дека од вкупниот број дискриминирани во сите три истражувања, во просек, околу половина доживеале повеќекратна дискриминација, а другата половина биле дискриминирани само по една основа.

Личното искуство со повеќекратна дискриминација повеќе е застапено кај:

- ▶ Испитаниците/чките со скратено работно време;
- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки и
- ▶ Жителите/ките од руралните средини отколку од урбаните.

Според работниот статус, најголеми разлики во однос на повеќекратната дискриминација се воочуваат кај вработените со скратено работно време, којашто во текот на времето е со тенденција на намалување. Од друга страна, повеќекратната дискриминација најретко се јавува кај пензионерите. Во однос на етничката припадност, етничките Албанци/ки во поголем број изјавиле дека се нашле во ситуација на повеќекратна дискриминација, за разлика од етничките Македонци/ки. Иако постои тренд на опаѓање кај вработените со скратено време и кај етничките Албанци/ки, и понатаму остануваат на врвот на скалата на граѓани кои биле изложени на повеќекратна дискриминација во однос на сите останати припадници/чки на целиот спектар на социо-демографски групи. Според возраста

на испитаниците/чките, повеќекратната дискриминација е најприсутна кај младите, а на такви ситуации најмалку се изложени повозрасните испитаници/чки. Повеќекратната дискриминација речиси линеарно опаѓа со возраста и во двете истражувања (2009 и 2018 година). Според местото на живеење, повеќекратната дискриминација е почеста во руралните средини во однос на урбаните и е непроменета во изминатите години (види Табела број 30).

Табела

30

Лично искуство со повеќекратна дискриминација

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	20%	19%	18%	19%	13%	8%
2018	24%	23%	20%	14%	9%	7%
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	8%			43%		
2018	12%			29%		
Место на живеење:	Урбано			Рурално		
2009	14%			21%		
2018	14%			19%		
Работен статус:	Вработен/а со полно работно време	Вработен/а со скратено работно време	Невработен/а	Домаќин/ка	Студент/ка ученик/чка	Пензионер/ка
2009	15%	42%	16%	20%	23%	10%
2018	18%	30%	19%	18%	21%	6%

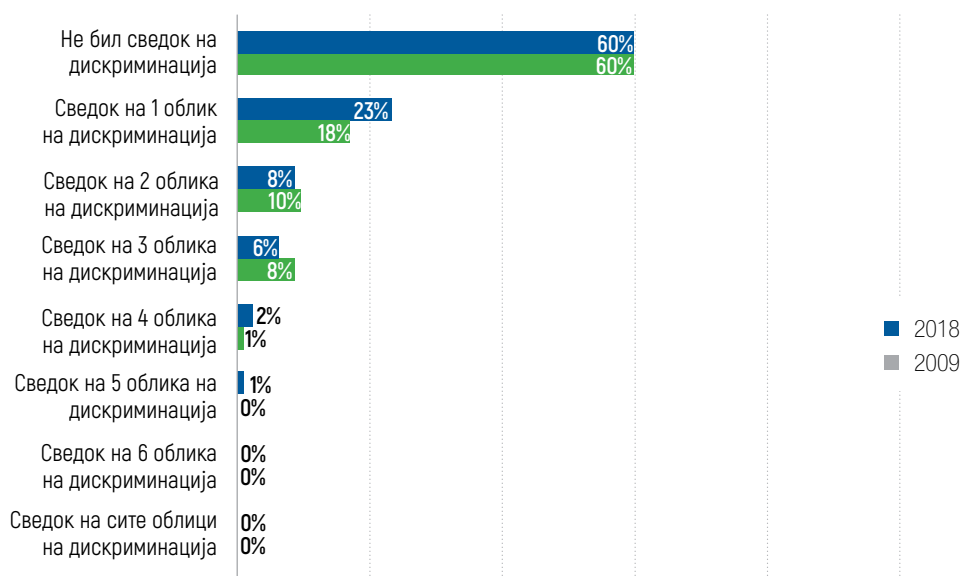
4.2 Искуства при повеќекратна дискриминација на други лица

Мнозинството граѓани (60%) во периодот на истражувањата (2009–2018 година) не биле сведоци на дискриминација. Бројот на оние кои изјавиле дека биле сведоци на еден вид на дискриминација се зголемил за 5 п.п. од 2009 година во однос на 2018 година (2009 – 18%; 2018 – 23%). Од друга страна, бројот на испитаниците/чките кои изјавиле дека биле сведоци на два и повеќе вида на дискриминација е со тенденција на опаѓање (2009 – 20%, 2018 – 17%) (види Графикон број 11).

Графикон

11

Искуства како сведок на повеќекратна дискриминација

Сведочењето на повеќекратна дискриминација повеќе е застапено кај:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 15 до 24 години;
- ▶ Испитаниците/чките со завршено повисоко образование; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки.

Полот на испитаниците/чките не влијае на перцепцијата на повеќекратна дискриминација кога истите се јавуваат во позиција на сведоци на дискриминација. Во истражувањата се забележува дека значително поголем број млади, во однос на повозрасните, изјавуваат дека биле сведоци на најмалку два вида на дискриминација. Таква слична тенденцијата е забележана и според образованието – кај оние со завршено повисоко

образование е изразено отколку кај оние со завршено основно образование. Но, со текот на времето намалување се забележува и кај двете категории. Според етничката припадност, етничките Албанци/ки во многу поголем број изјавуваат дека биле сведоци на повеќекратна дискриминација, во однос на етничките Македонци/ки. Во истражувањата, перцепцијата на повеќекратна дискриминација во улога на сведок кај етничките Македонци/ки практично не се променила, додека кај етничките Албанци/ки значително се намалила (види Табела број 31).

Табела

31

Лично искуство со повеќекратна дискриминација

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	26%	22%	21%	22%	15%	9%
2018	25%	19%	23%	15%	11%	5%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	19%		20%		25%	
2018	9%		18%		21%	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	13%			38%		
2018	15%			22%		

16 Прашањето за перцепцијата на повеќекратната дискриминација не е поставено во истражувањето од 2013 година.

17 Одговорите „многу честа“ и „прилично честа“ се агрегирани во категоријата „честа“; одговорите „многу ретка“ и „прилично ретка“ се агрегирани во категоријата „ретка“.

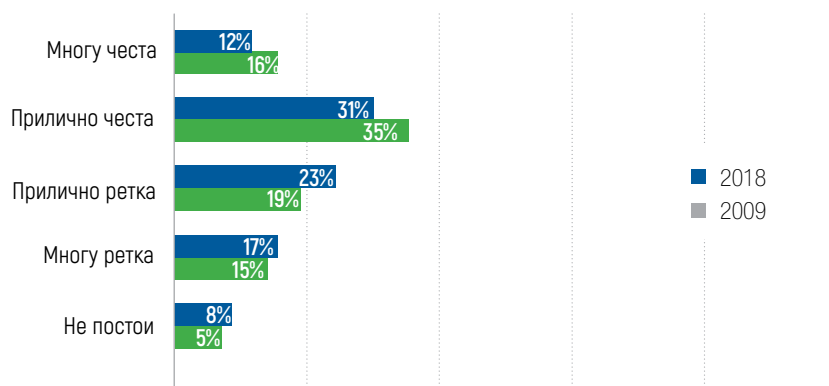
4.3 Перцепција на повеќекратна дискриминација

Резултатите за перцепцијата на повеќекратната дискриминација¹⁶ покажуваат дека таа е значително променета. Во 2009 година мнозинството испитаници/чки (51%) сметале дека повеќекратната дискриминација е честа¹⁷, додека во 2018 година овој став значително се намалил (43%) (види Графикон број 12).

Графикон

12

Дали според вас повеќекратната дискриминација е многу честа, прилично честа, прилично ретка, многу ретка или не постои во нашата земја?

Промените во перцепцијата на повеќекратната дискриминација се во значајна корелација со искуството од дискриминацијата. Резултатите покажуваат дека најголемо намалување на перцепцијата дека повеќекратната дискриминација е честа е помеѓу оние испитаници/чки кои не биле ниту дискриминирани ниту сведоци на дискриминација (2009 – 43%; 2018 – 27%); нешто помало намалување има кај оние испитаници/чки кои биле само дискриминирани (2009 – 55%; 2018 – 47%). Перцепцијата дека повеќекратната дискриминација е честа значајно се зголемила кај испитаниците/чките кои биле само сведоци на дискриминација (2009 – 47%; 2018 – 56%). Најзастапените одговори дека повеќекратна дискриминација е честа, и во обете истражувања, даваат испитаниците/чките кои биле и сведоци и жртви на дискриминација (2009 – 68%; 2018 – 66%). Овој податок укажува дека двојната позиција, да бидат и сведоци и жртви на дискриминацијата, силно го поткрепува впечатокот дека дискриминација не само што е присутна, туку дека и често се јавува во форма на повеќекратна дискриминација. Оттука може да се претпостави дека ставовите кон дискриминацијата воопшто кај оваа категорија граѓани ќе бидат најотпорни на промени.

¹⁶ Прашањето за перцепцијата на повеќекратната дискриминација не е поставено во истражувањето од 2013 година.

¹⁷ Одговорите „многу честа“ и „прилично честа“ се агрегирани во категоријата „честа“; одговорите „многу ретка“ и „прилично ретка“ се агрегирани во категоријата „ретка“.

5.

СТАВОВИ КОН ЕДНАКВИТЕ МОЖНОСТИ ПРИ ВРАБОТУВАЊЕ

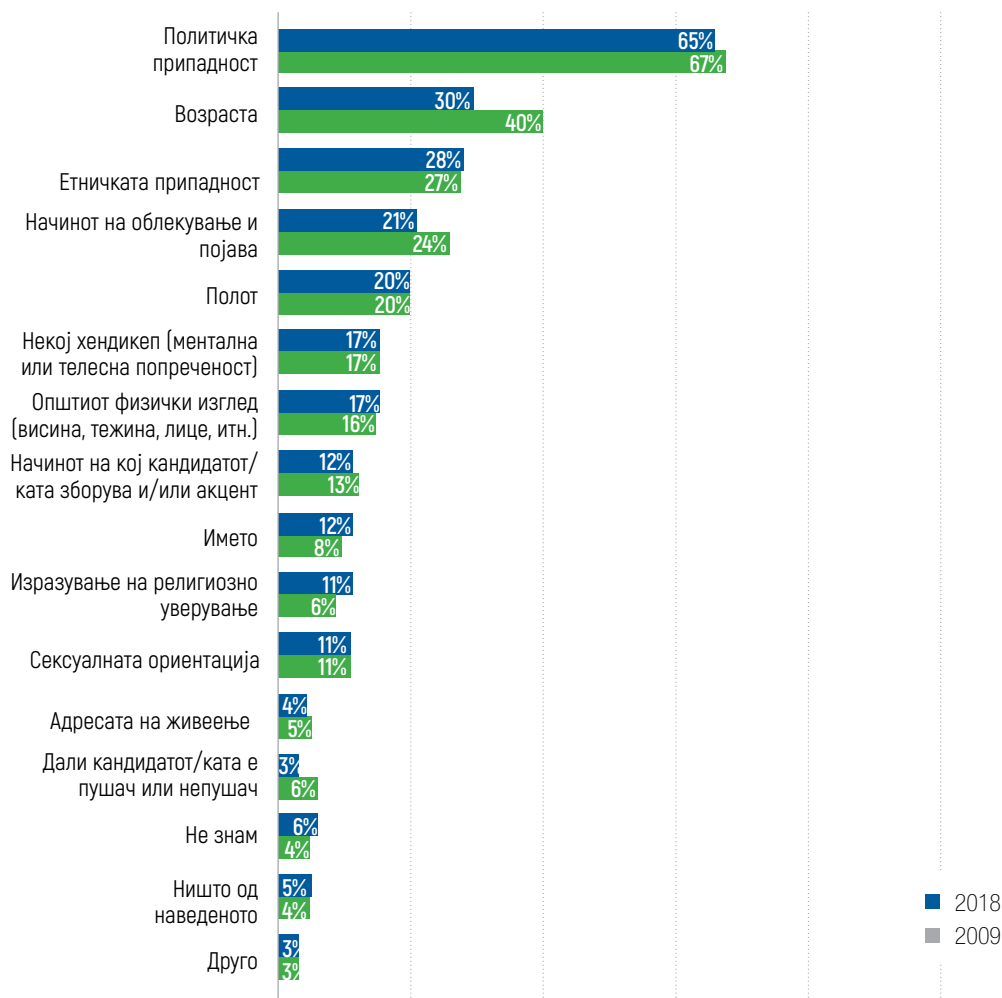
5.1 Став кон еднакви можности при вработување

Кај испитаниците/чките „политичката припадност“ останува главниот дискриминирачки фактор за нееднакво постапување кон кандидатите/ките со исти квалификации при процесот на вработување (2009 – 67%; 2018 – 65%). Факторот „возраст“, иако бележи значителен пад (2009 – 40%; 2018 – 30%), сепак, е вториот клучен фактор за испитаниците/чките. Веднаш зад него е „етничката припадност“ како трет најчесто споменуван фактор што го става едниот од кандидатите во понеповолна положба (2009 – 28%; 2018 – 27%). Од друга страна, пак, фактори кои за испитаниците/чките имаат најмало влијание при процесот на избор за вработување се адресата на живеење и пушачките навики на кандидатот (2009 – 5%; 2018 – 4%; 2009 – 6%; 2018 – 3%, соодветно) (види Графикон број 13).

Графикон

13

Кога една фирма во нашата држава сака да вработи некого и може да бира меѓу двајца кандидати/ки со еднакви вештини и квалификации, кој од наведените критериуми го/ја става едниот/а од кандидатите/ките во понеповолна положба?

Сите испитаници/чки, независно од нивните социо-демографски карактеристики, сметаат дека политичката припадност е највлијателниот фактор при вработувањето.

Од друга страна, перцепцијата на факторот „возраст“ како основа за дискриминација создава поделби на населението по повеќе социо-демографски основи.

Возраста како фактор за дискриминација при вработувањето повеќе го сметаат:

- ▶ Испитаниците/чките на возраст од 35 до 64 години;
- ▶ Испитаниците/чките со завршено повисоко од средно образование; и
- ▶ Етничките Македонци/ки отколку етничките Албанци/ки.

Испитаници/чките на возраст од 35 до 64 години почесто мислат дека возраста на кандидатот/ката претставува дискриминирачки фактор при вработувањето. Од друга страна, значително е намален бројот на испитаниците/чките со завршено високо образование за кои возраста претставува дискриминирачки фактор при вработувањето. Поделба на ставови е воочлива и кај различните етнички заедници. Имено, етничките Македонци/ки ја гледаат возраста како основа за дискриминација повеќе од етничките Албанци/ки. Во 2018 година се гледа значително намалување кај припадниците и на двете етнички заедници (види Табела број 32).

Табела

32

Возраста како дискриминирачки фактор за вработување

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	34%	38%	45%	47%	42%	37%
2018	24%	23%	34%	34%	34%	29%
Образование:	Основно		Средно		Повисоко	
2009	35%		42%		49%	
2018	27%		32%		27%	
Етничка припадност:	Македонец/ка			Албанец/ка		
2009	44%			30%		
2018	33%			23%		

Етничката припадност на кандидатот/ката како фактор за дискриминација при вработувањето повеќе го сметаат:

- ▶ Помладите отколку постарите испитаници/чки; и
- ▶ Етничките Албанци/ки отколку етничките Македонци/ки.

Перцепцијата на етничката припадност како клучен фактор за нееднаков третман при вработувањето е поврзана со возраста на испитаниците/чките, односно како што се зголемува возраста на испитаниците/чките, така оваа перцепција се намалува. Иако, постои тренд на опаѓање кај испитаниците/ките од Албанската етничка заедница во перцепцијата на улогата на етничката припадност при изборот за вработување, сепак, околу ова прашање голем е јазот меѓу двете најголеми етнички заедници во државата (види Табела број 33).

33

Етничката припадност на кандидатот/ката како фактор за дискриминација при вработување

Возрасни групи:	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65+
2009	33%	32%	25%	29%	19%	17%
2018	36%	35%	32%	25%	24%	16%

Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка
2009	18%	47%
2018	22%	37%

5.2 Поддршка за мерките кои обезбедуваат еднакви можности при вработување

Во сите три истражувања во периодот од 2009 до 2018 година, на испитанците/чките им е поставена една група на прашања кои се однесуваат на нивната подготвеност да поддржат мерки и активности кои се насочени кон обезбедување еднакви можности при вработување. Воведувањето на специфични мерки се однесува на специјални програми за обука или квоти за помалку застапените групи врз основа на пол, етничка припадност, политичка припадност, возраст, религија и уверување, попреченост или сексуалната ориентација (афирмативни акции).

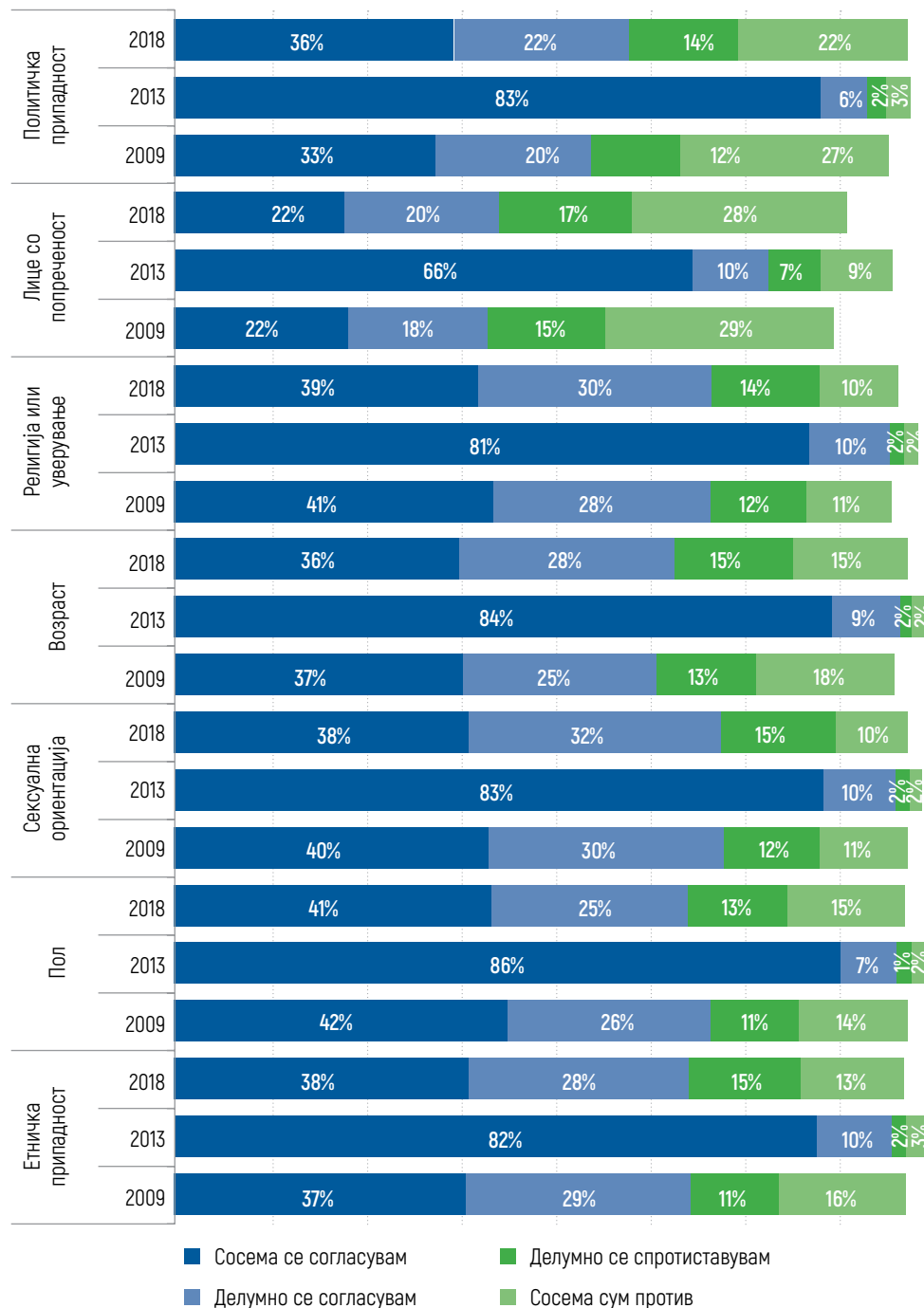
Резултатите од истражувањата покажуваат дека доминира подготвеноста да се поддржат такви мерки наспрема спротивставувањето за воведување на овие мерки¹⁸ (види Графикон број 14). Исклучок се само мерките насочени спрема лицата со различна сексуална ориентација, каде мнозинството на испитаници/чки се спротивставува од воведување на афирмативни мерки насочени кон поголема застапеност на оваа група.¹⁹

¹⁸ Одговорите „се согласувам“ претставуваат агрегација на одговорите „сосема се согласувам“ и „делумно се согласувам“, а одговорите „против сум“ се агрегација на одговорите „сосема сум против“ и „делумно сум против“

¹⁹ Во телефонската анкета спроведена во 2013 година без исклучок доминира подготвеноста за прифаќање за воведување на специфични мерки (афирмативни акции) за сите категории, вклучувајќи и за лицата со различна сексуална ориентација засновани на нивната сексуална ориентација.

14

Ако ја споредите сегашната ситуација со ситуацијата од пред 5 години, дали би рекле дека следниве форми на дискриминација се почести или поретки во нашата земја?

И во двете истражувања (2009 и 2018 година) 70% од испитаниците/чките поддржуваат воведување на специфични мерки врз основа на возраст. На второ место се мерките против дискриминација врз основа на попреченост (69%), по кои следуваат мерките против дискриминација врз основа на етничка припадност (66%). Исто така, мнозинството испитаници е подготвено да поддржи мерки против дискриминација на лицата врз основа на нивниот пол, но намалена во однос на првото истражување за 4 п.п. (2009 – 69%; 2018 – 65%). Мнозинството испитаници, исто така, е подготвено да поддржи воведување на специфични мерки за лицата дискриминирани според нивната религија или уверување (2009 – 62%; 2018 – 64%) и политичка припадност (2009 – 53%; 2018 – 58%). Единствено поддршката за лицата според нивната сексуална ориентација е најмала во однос на сите останати (2009 – 40%; 2018 – 41%).

Работниот статус на испитаниците/чките е една од најрелевантните социо-демографски карактеристики кога се работи за подготвеноста за поддршка на воведување специфични мерки за создавање еднакви можности за сите лица. Податоците покажуваат дека подготвеноста за поддршка на такви мерки е многу променлива кај лицата со различен статус на вработување. Во периодот од 2009 до 2018 година во позитивна насока се менува ставот за поддршка помеѓу студентите/ките и учениците/чките. Кај нив значително пораснала подготвеноста за поддршка за 5 од 7 испитувани основи.

Поголем број студенти/ки и ученици/чки покажуваат подготвеност за поддршка на мерките во најновото истражување од 2018 година, во однос на иницијалното истражување од 2009 година. Овие промени се однесуваат за зголемената поддршката за основите: пол (2009 – 62%; 2018 – 74%), етничка припадност (2009 – 59%; 2018 – 73%), возраст (2009 – 61%; 2018 – 76%), религија и уверување (2009 – 55%; 2018 – 77%) и сексуална ориентација (2009 – 41%; 2018 – 53%). Оваа група е единствена во однос на сите останати категории на испитаници/чки со работен статус, затоа што во мнозинство го поддржуваат воведувањето на специфични мерки против дискриминација заснована на сексуалната ориентација. Поддршката кај студентите/ките и учениците/чките е под просекот во земјата (68%) единствено за лицата со попреченост, но сепак и покрај тоа во обете истражувања мнозинството од нив (62%) поддржуваат такви мерки.

Дополнително, позитивни промени се забележуваат и помеѓу вработените со скратено работно време. Овие промени се однесуваат исто така за пет од седум категории, и тоа за: лицата според етничката и половата припадност, религија и уверувањето, политичка припадност и сексуална ориентација, но за секоја од нив зголемувањето на позитивната поддршка е во помал обем споредено со студентите/ките и учениците/чките.

Намалување на поддршката за воведување специфични мерки во истражувањата се регистрирани кај невработените лица и пензионерите, заснована на етничката припадност и полот, а кај пензионерите дополнително намалување на поддршката на мерките има и за еднакви можности за лицата заснована на нивната возраст. Нема значајни промени во поддршката за таквите мерки помеѓу останатите категории испитаници/чки, според нивниот работен статус. Таа варира со незначителни отстапувања од општиот просек на прифаќање на таквите мерки.

Клучен наод од истражувањата претставува и фактот дека според професијата на испитаниците/чките единствено кај директорите/ките и менаџерите/ките нивото на поддршка за воведување специфични мерки е намалена во 2018 година, во однос на 2009 година. Наодот е индикативен (иако се работи за статистички мала суб-популација) затоа што

за успешното спроведување на мерките нивниот придонес е од посебно значење. Кај нив најголемо е намалувањето кога се работи за воведување еднакви мерки за лицата според нивниот пол (2009 – 73%; 2018 – 52%), потоа за лицата со попреченост (2009 – 79%; 2018 – 56%) и за лицата според нивната етничката припадност (2009 – 67%; 2018 – 59%), а најниско е намалувањето на поддршката за афирмативни акции врз основа на религија и уверување (2009 – 64%; 2018 – 61%).

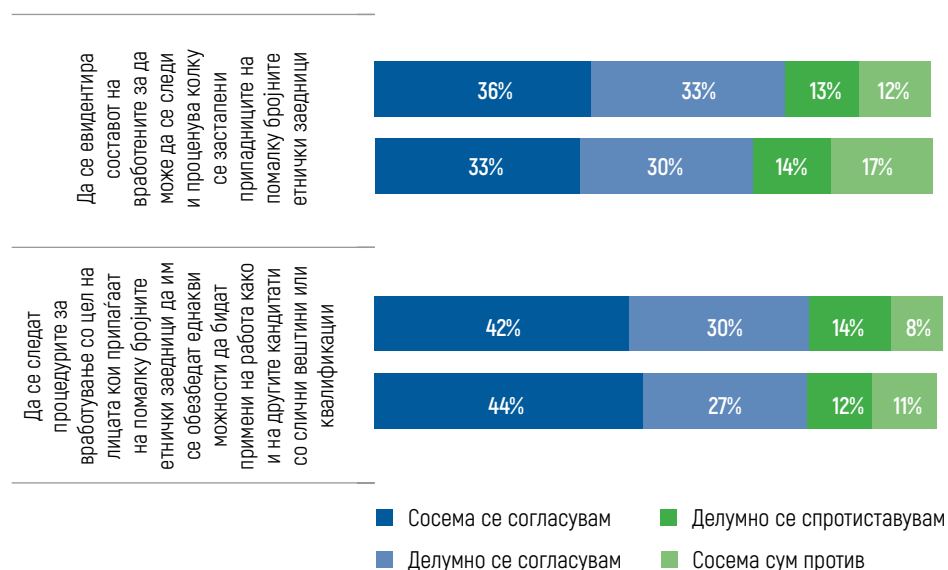
5.3 Поддршка за мерките за надзор на работното место

Постои поддршката во јавноста за мерките чија цел е обезбедување еднакви можности за вработување на припадниците/чките на помалку бројните етнички заедници. Имено, оваа поддршка е значително поголема во однос на спротивставувањето на овие мерки. Во истражување од 2009 година процентот на оние кои го поддржуваат следењето на процедурите за вработување е повисок од процентот на оние кои даваат поддршка на евидентирањето на етничкиот состав на вработените (72% наспроти 63%). Во истражувањето од 2018 година овој однос е променет (73% наспроти 69%) и разликата помеѓу нив од 9 п.п. во 2009 година се намалила на 4 п.п. во 2018 година. Ова намалување се должи, пред сè, на промените во подготвеноста за поддршка на ваквите мерки кај двете најбројни етнички заедници во земјата (види Графикон број 15).

Графикон

15

Во која мера се согласувате или би биле против на работното место да се спроведуваат следните работи?

Помеѓу етничките Македонци/ки се зголемила подготвеноста за поддршка за евидентирање на составот на вработените (2009 – 55%; 2018 – 64%), додека кај етничките Албанци/ки опаднала (2009 – 84%; 2018 – 78%). Но и покрај намалувањето, поддршката кај нив останала поголема во однос на етничките Македонци/ки и е значително над просечната поддршка во вкупната јавност (2009 – 63%; 2018 – 69%) (види Табела број 34).

Табела

34

Да се евидентира составот на вработените за да може да се следи и проценува колку се застапени припадниците/ките на помалку бројните етнички заедници		Македонци/ки	Албанци/ки	Директори/ки и менаџери/ки
2018:		Вкупно:		
Се согласува	69%	64%	78%	68%
Против е	25%	30%	15%	29%
2009:		Вкупно:		
Се согласува	63%	55%	84%	43%
Против е	31%	40%	10%	54%

Покрај овие квантитативни промени неопходно е да се нагласи и променетиот став кај директорите/ките и менаџерите/ките, како специфична категорија испитаници/чки, кои се во позиција значајно да влијаат на успешното спроведување на афирмативните мерки. Согласноста за евиденција на вработените кај директорите/ките и менаџерите/ките значително се зголемила во изминатите девет години (2009 – 43%; 2018 – 68%). Овој податок е во извесна колизија со ставот дека се намалила нивната согласност за воведување специфични мерки врз основа на етничката припадност (види погоре во текстот). Оваа колизија веројатно може да се објасни со промената настаната по донесувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација (2010 година). Во таков контекст ставот на директорите/ките и менаџерите/ките во врска со воведување специфични мерки за обезбедување еднакви можности при вработување генерално оди во насока на претпазлив и резервиран однос кон прифаќањето на одредени специфични мерки. Во така променет контекст, ставот кон прифаќањето на специфични мерки за елиминирање на дискриминацијата оваа група го гради во рамки на јасно и конкретно дефинирана мерка.

Следењето на процедурите кои имаат за цел да им обезбедат еднакви можности за вработување на лицата кои припаѓаат на помалку бројните етнички заедници е прифатен од големо мнозинство граѓани во обете истражувања (2009 – 71%; 2018 – 72%). И тука поголем број етнички Албанци/ки се согласуваат со донесување вакви мерки во однос на етничките Македонци/ки (2009: Мак. – 66%, Алб. – 83%; 2018: Мак. – 69%, Алб. – 78%). Поддршката кај директорите/ките и менаџерите/ките незначително се зголемила (2009 – 59%; 2018 – 62%) (види Табела број 35).

Табела

35

Се следат процедурите за вработување со цел на лицата кои припаѓаат на помалку бројните етнички заедници да им се обезбедат еднакви можности да бидат примени на работа како и на другите кандидати со слични вештини или квалификации

		Македонци/ки	Албанци/ки	Директори/ки и менаџери/ки
2018		Вкупно:		
Се согласува	73%	69%	78%	62%
Против е	22%	25%	16%	30%
2009:		Вкупно:		
Се согласува	72%	66%	83%	59%
Против е	23%	29%	9%	30%

6.

Борба против дискриминацијата

6.1 Оценка на напорите за борбата против дискриминација

Одговорите на прашањето дали се вложуваат доволно напори за борба против дискриминацијата во текот на времето покажуваат тренд на опаѓање на оценката (2009 – 46%; 2013 – 34%; 2018 – 36%) за 10 п.п. (види Табела број 36).

Табела

36

Општо земено, дали би можеле да кажете дека во нашата земја се вложуваат доволно напори за борба против сите облици на дискриминација?	Година		
	2009	2013	2018
Се вложуваат	46%	34%	36%
Не се вложуваат	49%	59%	58%

Во сите три истражувања постои константна тенденција испитаниците/чките кои сметаат дека дискриминацијата е честа, без оглед за кој вид на дискриминација се работи, во поголем број да оценуваат дека не се вложуваат доволно напори за борба против

дискриминацијата во споредба со испитаниците/чките кои сметаат дека дискриминацијата е ретка. Иста таква тенденција постои кога податоците се гледаат низ призмата на искуствата со дискриминацијата. Испитаниците/чките кои биле жртви или сведоци на дискриминација почесто сметаат дека не се вложуваат доволно напори за борба против дискриминацијата. Врз основа на овие показатели може само да се констатира дека постои тенденција кон почесто давање на негативни одговори за вложените напори во борбата против дискриминацијата. Со цел да се добие појасна слика за причините за зголемување на бројот на испитаниците/чките, кои оцениле дека не се вложуваат доволно напори во борбата против дискриминацијата ќе се фокусираме на анализата на релациите помеѓу свесноста за правата во случај на дискриминација и оценките за вложените напори во борбата против дискриминацијата

Анализата покажува дека во порастот за 9 п.п. на оние кои оцениле дека не се вложуваат доволно напори (2009 - 49%; 2018 - 58%), учествуваат со 5 п.п. одговорите на испитаниците/чките кои се свесни за своите права (2009 - 18%; 2018 - 23%). Од друга страна, во намалениот број на испитаниците/чките кои оцениле дека се вложуваат доволно напори за 10 п.п. (2009 - 46%; 2018 - 36%), учествуваат 6 п.п. одговори на оние кои не се свесни за своите права (2009 - 23%; 2018 - 17%). Овие промени на свесноста за своите права го покажува вкупниот ефект од сите преземени активности од страна на сите субјекти кои се вклучени во борбата против дискриминацијата. Фактички, постоењето на пораспрстранетата свесност на граѓаните/ките за своите права на сметка на намалениот број на оние кои не се свесни за своите права, го подигнал критериумот во оценката на истите за вложените напори на државата во борбата против дискриминацијата (види Табела број 37).

Табела

37

Општо земено, дали би можеле да кажете дека во нашата земја се вложуваат доволно напори за борба против сите облици на дискриминација?	Дали ги познавате Вашите права во случај на дискриминација?							
	2009				2018			
	Да	Не	Друго / Не знае	Вкупно	Да	Не	Друго / Не знае	Вкупно
Се вложуваат	21%	23%	2%	46%	18%	17%	1%	36%
Не се вложуваат	18%	30%	1%	49%	23%	32%	3%	58%
Не знаат	1%	3%	1%	5%	2%	3%	1%	6%
Вкупно	40%	56%	4%	100%	43%	52%	5%	100%

7.

Свесност за правата и барање заштита во случај на дискриминација

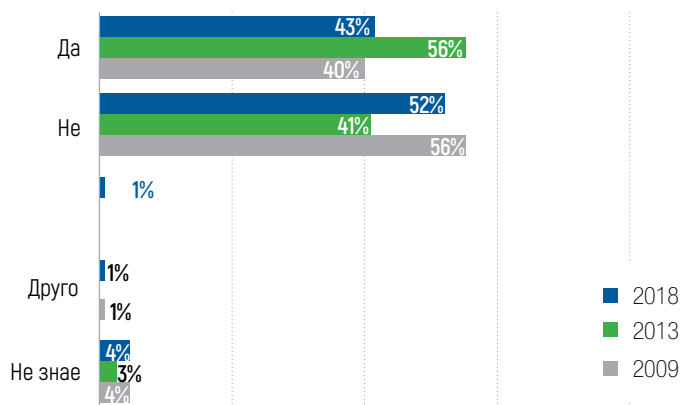
7.1 Свесност за правата во случај на дискриминација

Во период од девет години информираноста кај испитаниците/чките за своите права, во случај тие да се жртви на дискриминација, пораснала за 3 п.п. (2009 – 40%; 2018 – 43%)²⁰. Сепак, мнозинството испитаници/чки изјавуваат дека не ги знаат своите права во случаите кога се жртви на дискриминација (2009 – 56%; 2018 – 52%). Иако има извесно зголемување кај оние што изјавиле дека се свесни за своите права, сепак, промената е мала и бавна (види Графикон број 16).

Графикон

16

Дали знаете кои се вашите права во случај да сте жртва на дискриминација?

²⁰ Не може со сигурност да се знае дали разликата во податоците кои се јавуваат од истражувањето во 2013 година се должат на промените што настанале кај населението или пак поради променетата методологија која е користена за истражувањето (во 2013 методот на анкетирање е по телефон, а во 2009 и 2018 година е лице в лице во домот на испитаникот). Поради оваа причина податоците од 2013 година за прашањата од оваа тема не се анализирани.

Свесноста за своите права во случај на дискриминација е повеќе изразено кај:

- ▶ Мажите отколку жените;
- ▶ Испитаниците/чките со завршено повисоко од средно образование;
- ▶ Етничките Македонци/ки и христијани/ки отколку етничките Албанци/ки и муслимани/ки; и
- ▶ Христијани/ки отколку муслимани/ки.

Согласно перцепцијата на испитаниците/чките, мажите се поинформирани за своите права во случај тие да се жртви на дискриминација отколку жените. Информираноста се зголемува со образованието на испитаниците/чките. Голем пад во свесноста за своите права се забележува кај етничките Албанци/ки (12 п.п.) и припадниците/чките од муслиманска вероисповед (9 п.п.). За првпат во истражувањето од 2018 година, овие две групи на испитаници/чки во значителен помал број изјавуваат дека се свесни за своите права за разлика од етничките Македонци/ки и христијани/ки, кај кои пак, се забележува зголемување на информираноста за своите права (види Табела број 38).

Табела

38

Познавањето на своите права во случај на дискриминација

Пол:	Маж	Жена	
2009	44%	37%	
2018	48%	38%	
Образование:	Основно	Средно	Повисоко
2009	33%	41%	58%
2018	28%	43%	57%
Етничка припадност:	Македонец/ка	Албанец/ка	
2009	37%	50%	
2018	46%	38%	
Религиска припадност:	Христијанин/ка	Муслиман/ка	
2009	38%	48%	
2018	45%	39%	

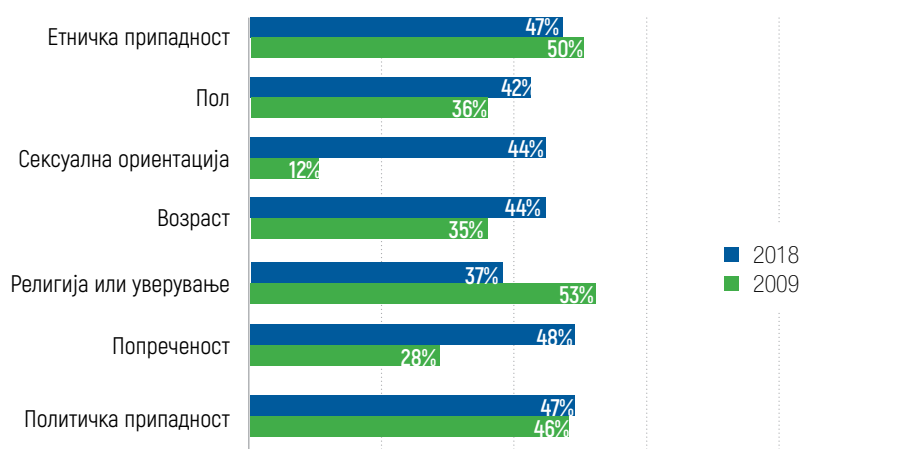
Важно е да се истакне колку испитаниците/чките кои изјавиле дека биле жртва на дискриминација (врз една или повеќе основи) во последните 12 месеци рекле дека се свесни за своите права. Анализата покажува големи промени во позитивна насока. Во последните девет години видно е зголемена информираноста кај жртвите на дискриминација за своите права по речиси сите основи. Најголем пораст на свесноста има кај жртвите на дискриминирани врз основа на сексуална ориентација (32 п.п.) и жртвите на дискриминација врз основа на попреченост (16 п.п.). Помал пораст се забележува кај дискрими-

нираните врз основа на пол (6 п.п.) и возраст (9 п.п.). Забележан е голем пад во информираноста кај дискриминираните лица врз основа на религија или уверување од 16 п.п и мала или воопшто нема значајна промена во свесноста кај жртвите на дискриминирани врз основа на етничка припадност (3 п.п.) и политичка припадност (1 п.п.) (види Графикон број 17).

Графикон

17

Оние кои изјавиле дека се жртва на дискриминација во последните 12 месеци (по една или повеќе основи) и кои изјавиле дека се свесни за правата

Но, доколку анализираме дали оние кои се почувствувале како жртва на дискриминација во последните 12 месеци се поинформирани или не од оние кои не се почувствувале дискриминирани, резултатите не се многу разубедувачки. Испитаниците/чките што изјавуваат дека биле дискриминирани не се во голема мера посвесни за своите права од оние кои изјавиле дека не се дискриминирани. Но промени се забележуваат кај оние кои изјавиле дека се дискриминирани врз една основа. Кај оваа група, во изминатите девет години, е подигната информираноста за своите права за 11 п.п. Од друга страна, информираноста е намалена за 4 п.п. кај оние кои се дискриминирани врз две или повеќе основи (види Табела број 39).

	П12. Дали знаете кои се вашите права во случај да сте жртва на дискриминација?	П3. Испитаници коишто лично биле дискриминирани во последните 12 месеци		
		Не	По една основа	По повеќе основи
2018:				
ДА	43%	42%	48%	43%
Не	52%	53%	48%	50%
2009:				
Да	40%	40%	37%	47%
Не	56%	56%	60%	50%

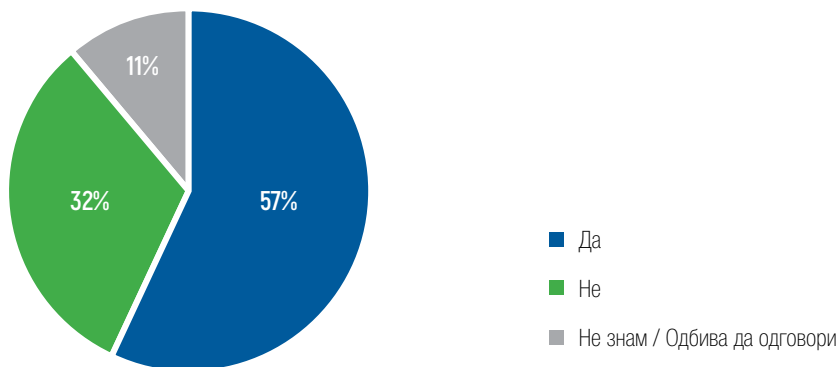
7.2 Подготвеност за обраќање до релевантните институции во случај на дискриминација

Мнозинството од испитаниците/чките (57%) изјавиле дека би побарале заштита од релевантни институции доколку хипотетички се најдат во ситуација да бидат жртва на дискриминација или вознемирување. Една третина од нив (32%) изјавиле дека не би пријавиле (види Графикон број 18).

Графикон

18

Доколку сте жртва на дискриминација или вознемирување, дали ќе побарате заштита од релевантните институции, организации?

Подготвеноста на испитаниците/чките да се обратат до институциите и организациите надлежни за заштита од дискриминација е многу поголема кај оние кои лично биле жртви на дискриминација врз било кој основа (71%), отколку кај оние кои изјавиле дека не биле дискриминирани во изминатите 12 месеци (47%). Но речиси една четвртина (23%) од оние кои лично биле дискриминирани, сепак, изјавиле дека не би побарале заштита од ни една надлежна институција или организација (види Табела број 40).

Табела

40

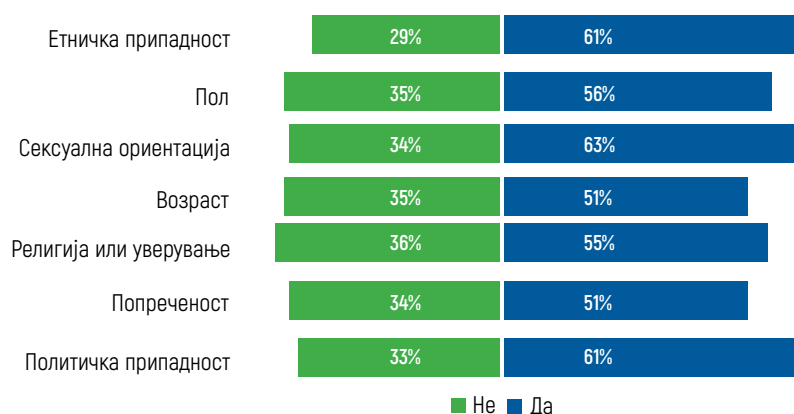
	П13. Доколку сте жртва на дискриминација или вознемирување, дали ќе побарате заштита од релевантните институции, организации?		П12. Дали знаете кои се вашите права во случај да сте жртва на дискриминација?	
	Да	Не	Да	Не
2018:				
Да	57%		71%	47%
Не	32%		23%	41%

Анализата покажува дека нема големи разлики помеѓу различните ранливи групи подложни на дискриминација, кога е во прашање нивната подготвеност да се обратат за помош и заштита до институциите во државата. Кај сите седум групи жртви на дискриминација опфатени со истражувањето, мнозинството од нив (процентите се движат од 51% до 63%) одговориле дека би побарале заштита, а околу една третина од нив (процентите се движат од 29% до 36%) одговориле дека, ако се почувствуваат дискриминирани, не би се обратиле до надлежните институции за помош (види Графикон број 19).

Графикон

19

Оние кои изјавиле дека се жртва на дискриминација во последните 12 месеци (по една или повеќе основи) и дали побарале или не побарале заштита од релевантни институции / организации 2018

21 Испитаниците беа прашани: „Доколку сте жртва на дискриминација или вознемирување, дали ќе побарате заштита од релевантните институции и организации?“. На оние кои одговориле дека би побарале, им беше поставено отворено прашање: „Каде ќе се обратите за да побарате заштита? А на кое друго место? А друго?“, со можност да кажат повеќе институции кои ги знаат, без притоа да им се прочита никаков избор на одговори

22 Член 417 од Кривичниот законик: Расна или друга дискриминација.

Разлики во одговорите на ова прашање има кај определени сегменти од популацијата. Подготвеноста да се пријави случај на дискриминација во хипотетичко сценарио доколку испитаникот/чката би бил/а жртва, е поверојатна кај лицата со повисоко образование (2018: основно – 51%, средно – 57%, повисоко – 63%). Исто така, повеќе е изразена кај етничките Македонци/ки и христијани/ки отколку кај етничките Албанци/ки и муслимани/ки (2018: Македонци – 62%, Албанци – 45%, христијанин/ка – 62%, муслиман/ка – 47%).

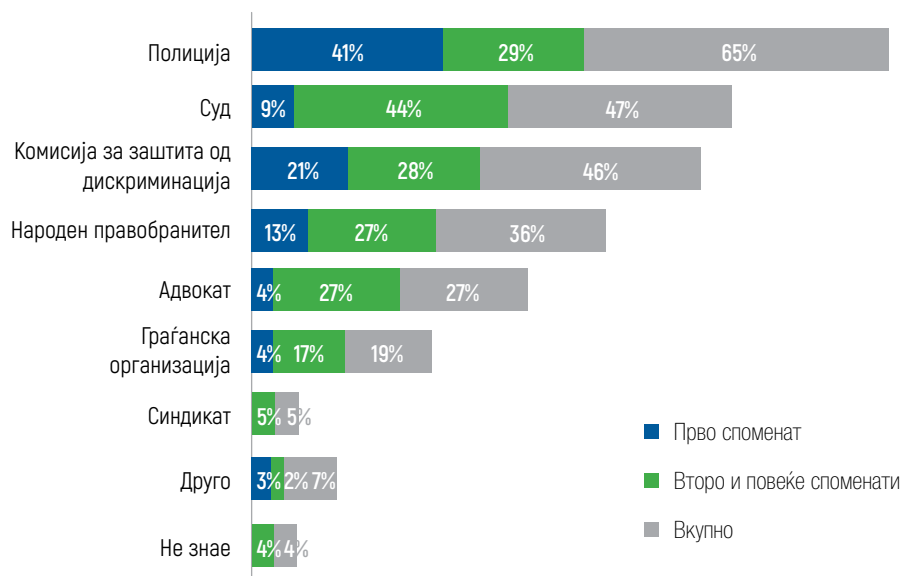
Од испитаниците/чките кои кажале дека би побарале заштита доколку се жртва на дискриминација²¹ - 57% (N = 916), најголем број од нив би се обратиле на полицијата (65%) која ја сметаат како релевантна институција надлежна за заштита од дискриминација, а во малку помал број би се обратиле на суд (47%) и до Комисијата за заштита од дискриминација (46%). По нив следуваат Народниот правобранител (36%), адвокат (27%) и граѓанските организации (19%). Резултатите покажуваат дека, кога испитаниците/чките размислуваат каде би се обратиле да бараат помош доколку бидат жртви од дискриминација, најчеста институција која им доаѓа прва на памет е полицијата (41%), која е двојно повеќе прво спомената од Комисијата за заштита од дискриминација (21%), а скоро тројно повеќе од Народниот правобранител (13%). Судот (9%), адвокатот (4%) и граѓанските организации (4%) не се често споменати како прв избор кај испитаниците/чките. Додека најчесто „второ или друго споменуван“ е судот (44%), а по него се полицијата (29%), Комисија за заштита од дискриминација (28%), Народниот правобранител (27%) и адвокат (27%), малку поретко се граѓанските организации (17%), а најретко споменат е синдикатот (5%).

Интересно е да се напомене дека полицијата е прв избор за испитаниците/чките, иако оваа институција нема надлежност да постапува во случаи на дискриминација (освен во случаите на повреда на членот 417 од Кривичниот законик²²). Од друга страна, зголемена е довербата во Комисијата за заштита од дискриминација кај пошироката јавност во споредба со истражувањето од 2013 година (2013 - 8%; 2018 - 21%) (во 2009 година не постоеше како институција) (види Графикон број 20).

Графикон

20

Каде ќе се обратите да побарате заштита?
(Оние кои одговориле дека би побарале заштита
– N= 916)

Кај испитаниците/чките со завршено основно и средно образование полицијата е многу почесто прво споменувана институција (основно – 48%, средно – 44%), отколку кај испитаниците/чките со завршено повисоко образование (28%). Кај оваа категорија испитаници/чките, најчесто прво споменати се полицијата и Комисијата за заштита од дискриминација со 30%. Кај етничките Албанци/ки и етничките Македонци/ки трите најчесто споменува-ни институции се: полицијата, судот и Комисијата за заштита од дискриминација. Сепак, етничките Албанци/ки почесто изјавуваат дека би се обратиле да побараат заштита од нив (**полиција**: Мак. - 63%, Алб. - 71%; **суд**: Мак. - 44%, Алб. - 60%; **Комисија за заштита од дискриминација**: Мак. - 42%, Алб. - 58%).

Анализата покажува дека полицијата е најчест избор на испитаниците/чките независно дали изјавиле дека во последните 12 месеци биле жртва на дискриминација врз една (66%) или повеќе основи (69%) или воопшто не биле жртва на дискриминација (64%). Но, оние кои изјавиле дека се жртви на повеќекратна дискриминација, во поголем број би ги избрале судот (63%) и Комисијата за заштита од дискриминација (59%), отколку дискриминираните врз една основа (45%, 41%, соодветно) или оние кои не биле дискриминирани во последните 12 месеци (44%, соодветно)²³ (види Табела број 41).

²³ Прикажани се само разликите што се статистички значајни.

Табела

39

П14. Каде ќе се обратите да побарате заштита? (Оние кои одговориле дека би побарале заштита – N = 916)	П3. Испитаници коишто лично биле дискриминирани во последните 12 месеци		
	Не биле дискриминирани	По една основа	По повеќе основи
2018:			
Полиција	65%	64%	66%
Суд	47%	44%	45%
Комисија за заштита од дискриминација	46%	44%	41%

8.

З а к л у ч о ц и

Перцепции за дискриминација

А н а л и з а т а на податоците од сите три истражувања (2009, 2013 и 2018 година) покажува дека феноменот на дискриминацијата е широко распространет во јавноста, со тренд на умерен пораст. Податоците континуирано покажуваат дека поголем дел од испитаниците/чките сметаат дека дискриминацијата е честа, за разлика од оние кои не се согласуваат со овој став и сметаат дека е ретка. Сепак, низ годините постои стабилен тренд на зголемување на перцепцијата помеѓу испитаниците/чките дека постоењето на дискриминацијата е ретко. Овие промени во перцепциите доведуваат до зголемување на перцепциите во јавноста дека дискриминацијата во земјата постои, за сметка на намалувањето на перцепциите дека дискриминацијата не постои.

Дискриминацијата врз основа на политичка и етничка припадност е најраспространетата. Овие податоци укажуваат дека јавноста ги препознава како главни „генератори“, кои претставуваат пречка во остварувањето на еднаквите можности на граѓаните во различни сфери од животот. Податоците покажуваат дека во најголем број случаи како жртви или сведоци на дискриминација се јавуваат лицата кои се ставени во понеповолна положба само врз основа на својата политичка или етничка припадност. Дополнително, според проценката на испитаниците/чките, на врвот на листата на факторите кои ги става кандидатите/ките со еднакви вештини и квалификации во нееднаква позиција при вработување се токму нивната политичка и етничка припадност.

Дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација според перцепцијата на јавноста е на дното на ранг листата како најмалку распространета. Сепак, има континуиран пораст на бројот на испитаници/чки кои го препознаваат овој вид на дискриминација. Ваквиот тренд укажува дека вкупниот амбиент во земјата се менува во насока на подиг-

нување на свеста за овој вид на дискриминација. Но, подигнатата свест не е во корелација со подготвеноста реално да се променат ставовите кон оваа група кај значаен дел од јавноста. Резултатите од истражувањата покажуваат дека во реалниот живот постои висока дистанцираност од лицата со различна сексуална ориентација. На дното на листата на прифатеност како соседи/ки или пријатели/ки се припадниците токму од оваа група, а исто така за оваа категорија лица најмала е и подготвеноста за поддршка на специфичните мерки за обезбедување на еднакви можности при вработување.

Посебен аспект на перцепциите на дискриминацијата претставуваат оценките на испитаниците/чките дали одреден вид на дискриминација е почест или предок спореден со ситуацијата во изминатите пет години. Според овој параметар, резултатите покажуваат дека перцепцијата за дискриминацијата како почеста, е со тенденција на намалување. Ова е последица од зголемениот број граѓани кои оценуваат дека ситуацијата останала непроменета. Од друга страна, секој четврти испитаник/чка е со уверување дека дискриминација е поретка. Низ призмата на овие резултати може да се оценат ефектите од преземаните активности во борбата против дискриминацијата. Анализата на структурата и динамиката на промените покажува дека најдобри резултати во борбата против дискриминацијата се постигнати во однос на основите: возраст, попреченост и пол. Единствено за овие облици на дискриминација доминира оценката дека се поретки во минатите пет години. Овие наоди ги потврдуваат резултатите кои покажуваат дека големо мнозинство граѓани/ки се подготвени да поддржат воведување специфични мерки за обезбедување еднакви можности за вработување на лицата со попреченост, различен пол и возраст.

Најнеповолна перцепција за дискриминацијата на среднорочен план (во изминатите пет години) е во однос на политичката припадност. Петпати поголем е бројот на испитаниците/чките кои оценуваат дека овој вид на дискриминација е почест, во однос на оние кои оцениле дека е поредок. Дрasticната разлика помеѓу перцепцијата на дискриминацијата врз основа на политичка припадност, во однос на сите останати, покажува податокот дека веќе кај второрангираната дискриминација врз основа на етничка припадност, доминацијата на перцепцијата дека е почеста е само 1.3 пати повеќе во однос на тоа дека оваа дискриминација е поретка.

Резултатите од истражувањата покажуваат дека граѓаните/ките декларираат високо ниво на толеранција и кога се работи за приватната сфера, односно за живеење во соседство со припадници на различни групи. Истото се пресликува и во јавната сфера, кога станува збор за прифаќањето на припадници/чки од различни групи на највисоката изборна позиција на власт. На скалата на толеранција кон различните групи, испитаниците/чките покажуваат голема подготвеност за прифаќање и како соседи и како носители на изборна функција припадници од „друга“ политичка ориентација и припадници од „другите“ етнички заедници. Овие податоци се во негативна корелација со податоците за широката распространетост на дискриминација врз основа на политичка и етничка дискриминација. Ваквите релации меѓу овие параметри укажуваат на тоа дека социјалната пожелност за толерантен одговор во анкетите може да има големо влијание. При анализата на резултатите од истражувањата, ваквата тенденција за давање позитивни одговори создава можност за формирање попозитивна слика за нивото на толеранција кон „другите“ во општеството, отколку што тоа постои во реалноста.

Во негативната зона на „барометарот“ на толеранција, резервираноста кон лицата со различна сексуална ориентација е видливо изразена во јавната, како и во приватната сфера.

Заеднички именител на податоците кои се однесуваат на перцепциите за сексуалната ориентација, за сите теми и аспекти во истражувањето, е што имаат негативен предзнак. Врз основа на овие наоди може да се заклучи дека интеграцијата на оваа група претставува еден од најголемите предизвици во борбата против дискриминацијата.

Искуства со дискриминација

Податоците за личните искуства со дискриминацијата покажуваат дека секој трет испитаник/чка изјавува дека бил/а жртва на дискриминација, а четири од десет испитаници се јавиле како сведоци на дискриминација. Во сите истражувања (2009, 2013 и 2018 година), политичка припадност е перцепирана како најчест вид на дискриминација, и во ситуациите кога лицата се лично дискриминирани и кога се сведоци на дискриминација. Второ рангирана основа за лично искуство од дискриминација, значајно помалку зачестена отколку политичката припадност, е дискриминација врз основа на етничка припадност. Во секојдневниот живот во голем број случаи се покажува поврзаноста помеѓу личното искуство на изложеност на дискриминација и ситуацијата во која односните лица се нашле како сведоци на истата. Ваквото двојно искуство со дискриминацијата значајно влијае на нивната перцепција за постоенето на дискриминацијата. Тоа го потврдуваат податоците, односно во значајно поголем број овие лица ја перцепираат дискриминацијата како честа во однос на сите други категории испитаници/чки. Ваквиот наод треба да се искористи во таргетирањето на лицата со вакви искуства од страна на организациите во чиј фокус е борбата против дискриминацијата со цел од нив да се добијат специфични и конкретни информации кои можат да допринесат за подобри резултати во борбата против дискриминацијата.

Половина од лицата кои изјавиле дека биле дискриминирани биле изложени на повеќекратна дискриминација. Тоа практично значи дека скоро секој петти граѓанин/ка во земјата изјавува дека бил/а изложен/а на повеќекратна дискриминација и нивниот број во текот на годините не се менува. Од друга страна, податоците за перцепцијата на повеќекратната дискриминација се со тренд на значајно намалување. Искуството со дискриминација има значајно влијание на перцепцијата на повеќекратната дискриминација. Најголемо намалување на перцепцијата дека повеќекратната дискриминација е честа, има помеѓу испитаници/чките кои не биле ниту дискриминирани, ниту се јавиле како сведоци на дискриминација. Од друга страна, најфреквентни одговори дека повеќекратна дискриминација е честа даваат испитаниците/чките кои биле и сведоци и жртви на дискриминација.

Ставови кон еднакви можности при вработување

Анализата на перцепциите на испитаниците/чките покажа дека се исцртуваат три главни фактори кои доведуваат до нееднаков третман при вработувањето: политичката припадност, возраста на кандидатите/ките и нивната етничка припадност. Од друга страна истражувањето утврди дека подготвеноста за поддршка на специфични мерки за обезбедување на еднакви можности при вработување испитаниците/чките им дава на лицата врз основа на: возраста на кандидатите/ките, нивната попреченост и етничката припадност. Фактот што поддршката на специфичните мерки за обезбедување на еднакви можности при вработувањето во висок степен коинцидира со клучните фактори кои ги нарушуваат

еднаквите можности при вработувањето, покажува дека дискриминација при вработувањето ги засега виталните егзистенцијални и социо-економски интереси на граѓаните/ките. Овие наоди се поткрепени и со искажаната подготвеност на мнозинството граѓани/ки да дадат поддршка на мерките за евиденција и следење на процедурите за вработување на лицата кои припаѓаат на помалку бројните етнички заедници. Како и за другите аспекти на дискриминацијата така и во овој случај, еднаквоста на лицата со различна сексуална ориентација е занемарена, и само секој петти испитаник ги поддржува мерките за еднакво постапување при вработувањето на овие лица.

Борба против дискриминација

Оценката на граѓаните/ките за напорите во борбата против дискриминацијата во текот на времето покажува тренд на опаѓање на оценката дека се вложуваат доволно вистински напори.

Основна причина за ваквиот тренд е константната тенденција, потврдена во сите три истражувања (2009, 2013 и 2018 година) дека поголем број на испитаници/чки сметаат дека дискриминацијата е честа, оценувајќи дека не се вложуваат доволно напори за борба против истата, во споредба со испитаниците/чките кои сметаат дека дискриминацијата е ретка. Иста таква тенденција постои кога податоците се гледаат низ призмата на искуствата со дискриминацијата. Испитаниците/чките кои биле жртва на дискриминација или биле сведоци почесто одговараат дека не се вложуваат доволно напори во борбата против дискриминацијата.

Свесност за правата и барање заштита во случај на дискриминација

Во периодот опфатен со истражувањата, од 2009 до 2018 година, мнозинството од испитаниците/чките изјавуваат дека не ги знаат своите права во случај да се жртви на дискриминација. Но и покрај тоа, може да се нотира позитивен ефект во борбата против дискриминацијата. Податоците од истражувањата покажуваат дека се зголемува бројот на испитаниците/чките кои се свесни за своите права помеѓу оние кои биле жртва на дискриминација.

Подготвеноста на испитаниците/чките да се обратат до институциите и организациите надлежни за заштита од дискриминација е многу поголема кај оние кои лично биле жртви на дискриминација, отколку кај оние кои изјавиле дека не биле. Од испитаници/чките кои навеле дека би побарале заштита доколку се жртва на дискриминација најзастапен е одговорот дека би се обратиле до полицијата којашто ја сметаат како релевантна институција надлежна за заштита од дискриминација, а во помал процент би се обратиле до судот, Комисијата за заштита од дискриминација, Народниот правобранител, адвокат и граѓанските организации. Структурата на овие одговори упатува на заклучок, дека, *de facto*, голем дел од граѓаните/ките не ги препознаваат релевантните институции за борба против дискриминацијата, иако субјективно се уверени дека ги познаваат. Ова укажува дека потребна е поголема промоција во јавноста на институциите надлежни за борба против дискриминацијата, посебно Комисијата за заштита од дискриминација, Народниот правобранител и судот.

Влијание на општествениот контекст врз ставовите за дискриминацијата

Анализата на општествениот контекст и на интеракциите помеѓу различни социјални групи покажува дека големо мнозинство од граѓаните/ките ги доживуваат припадниците/чките на различните социјални групи како дел од сопствениот социјален круг. Големо мнозинство испитаници/чки изјавуваат дека имаат другари/ки или познаници/чки кои се различни од нив во поглед на политичките ставови, етничката и религиската припадност. Исто така, три од пет испитаници/чки одговориле дека имаат пријатели/ки или познаници/чки кои се од ромска етничка заедница и лица со попреченост. Наспроти тоа само еден на десет испитаници изјавува дека во неговиот потесен или поширок социјален круг се среќаваат и лица со различна сексуална ориентација. Дополнително, анализата покажува дека позастапени се одговорите дека дискриминацијата е честа помеѓу оние кои имаат поширок круг на социјални контакти. Врз основа на овие наоди може да се постави генерален заклучок од истражувањата според кој, перцепцијата и ставовите за дискриминацијата во јавноста ќе бидат широко распространети сè додека постојат основи за антиципација на дискриминацијата врз политичка и етничка основа. Фокусот на борбата против широко распространетата перцепција на дискриминацијата во јавноста во нашата земја треба да се насочи кон продлабочени истражувања на факторите кои ги детерминираат ваквите ставови.

Прилог 1 - Методологија применета во истражувањата

Трите бранови на истражувањата беа спроведени од 2009 до 2018 година, на временска дистанца од околу пет години. Податоците од првото истражување беа добиени помеѓу 9-ти и 15-ти април 2009 година, од второто помеѓу 10-ти и 27-ми септември 2013 година, и од најновото истражување помеѓу 5-ти и 17-ти септември 2018 година.

Првата (2009) и третата (2018) анкета се спроведени од страна на агенцијата за истражување на јавното мислење, маркетинг и медиуми БРИМА, користејќи ја истата методологија и дизајн на примерок. И двете анкети беа национално репрезентативни за населението на возраст над 15 години, користејќи метод на анкетирање „лице в лице“ во домот на испитаникот/чката. Интервјуата беа спроведени на македонски јазик (со етничките Македонци/ки и припадниците на помалите етнички заедници) и на албански јазик (со етничките Албанци/ки). Во примерокот од 2009 година се опфатени $N = 1606$ испитаници, а во 2018 $N = 1607$ испитаници, со маргина на грешка од $\pm 2.5\%$ при 95% ниво на доверба. Дизајнот на примерокот применет во истражувањата е повеќестепен, стратифициран, случаен примерок.

Прва фаза: Дистрибуција на „секторите“ (sampling points) пропорционално на регионалните, урбаните/руралните и етничките карактеристики на населението - со примена на PPS (Probability Proportion to Size) метод, т.е. веројатност пропорционална на големината.

Втора фаза: Избор на домаќинства со користење на методот на случаен избор. За секој „сектор“ се назначува почетна точка и дадена насока.

Трета фаза: Избор на само 1 испитаник/чка по домаќинство, со користење на клуч за селекција „прв следен роденден“, кое е лицето во домаќинството на возраст од 15 години или повеќе, чиј роденден е следен.

Четврта фаза: Замена на домаќинството, користејќи постапка за избор на домаќинства, ако селектираниот член на домаќинството одбие или не е достапен за учество во интервју по вкупно три обиди (првична посета и два повторни обиди).

Примероците беа подготвени користејќи податоци од Државниот завод за статистика (резултати од пописот од 2002 година) за населението на возраст од 15 и повеќе години. Примерокот, исто така, ја вклучуваше структурата на населението според возраста, полот, место на живеење, етничкиот состав и регионот, кои се соодветно ажурирани според најновите проценки и примарни податоци на Државниот завод за статистика за населението во државата, обработени од БРИМА. Базата на податоците од истражувањата беше прилагодена според возраста и полот, регионот и етничката припадност.

Второто истражување (2013) го спроведе Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС), во соработка со М-проспект ДОО - Скопје. Истражувањето беше спроведено по телефон (80% преку фиксни и 20% преку мобилни телефони, користејќи сопствена база на телефонски броеви на М-проспектот) користејќи го методот „следниот роденден“ на популацијата на возраст од 15 и повеќе години. Методот на дизајн на примерокот беше повеќе степен, земајќи ја предвид распределбата на населението според местото на живеење во руралните и урбаните средини и етничката припадност. Интервјуата беа спроведени на македонски и албански јазик. Примерокот опфаќаше 1600 испитаници/чки со маргина на грешка од $\pm 2.5\%$ при 95% ниво на доверба.

Методолошки проблеми

Прашалникот што беше употребен во сите три истражувања, беше со иста структура на теми и прашања, со цел да се стекне увид во промените на перцепциите, ставовите, знаењето и свеста за дискриминацијата, со одредени промени во некои од прашањата во анкетата од 2013 година.

Во 2013 направени се промени на следните прашања:

- ▶ Во прашањето П2 беше изоставена опцијата: „ниту почеста, ниту поретка“ во одговорите;
- ▶ Прашањата П5, Q7, П10_1 и П10_2 беа изоставени од прашалникот;
- ▶ Мерната скала што се користеше за прашања П6 и П8 беше променета од 1-10 на 1-9 степени;
- ▶ На прашањето П9 беше додадена нова опција: „ниту се согласувам ниту не се согласувам“;
- ▶ На П13 не се користеше ниту еден филтер.

Овие промени во прашалникот ги ограничија можностите за споредување на резултатите од сите три истражувања.

Исто така додадени се нови прашања (П13 и П14) од 2013 година за следење на влијанието и напредокот од спроведувањето на *Законот за спречување и заштита од дискриминација*. Исто така, се мереше свесноста на испитаниците/чките за *Комисијата за заштита од дискриминација* како централно национално тело.

Прилог 2 -

Анкетен прашалник

(се чита пред да се почне со првото прашање)

Прашањата кои следат се однесуваат на темата *дискриминација*.

Под дискриминација се подразбира нееднаков третман на луѓето, односно поинакво постапување со луѓето само затоа што се женски или машки, припадници на определена етничка група или заедница, имаат определена вероисповед, ако се лица со попреченост (односно се лица со ментална или телесна попреченост) и слично. Нееднаквиот третман може да биде видлив, како на пример, кога намерно се објавува оглас за работа во кој се наведува дека се бараат работници од одредена етничка група или само машки. Исто така нееднаквиот третман може да биде прикриен, како на пример, кога би се одржувало тестирање за работа на религиозен празник заради тоа што нема да можат да присуствуваат припадници на една вероисповед.

ШОУКАРТА П1

П1. Би можеле ли да ми кажете што мислите, колку честа е секоја од наведените форми на дискриминација во државата? Дискриминација врз основа на ...

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД	Многу честа	Прилично честа	Прилично ретка	Многу ретка	Не постои	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П1_1 Етничка припадност	1	2	3	4	5	9
П1_2 Пол	1	2	3	4	5	9
П1_3 Сексуална ориентација (на пр. хомосексуалност)	1	2	3	4	5	9
П1_4 Возраст	1	2	3	4	5	9
П1_5 Религија или уверување	1	2	3	4	5	9
П1_6 Попреченост	1	2	3	4	5	9
П1_7 Партииска припадност	1	2	3	4	5	9

Ш О У К А Р Т А П 2

П2. Ако ја споредите сегашната ситуација со ситуацијата од пред 5 години, дали би рекле дека следниве форми на дискриминација се почести или поретки во државата? Дискриминација врз основа на ...

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД		Многу почеста	Доста почеста	Ниту почеста, ниту поретка (иста)	Доста поретка	Многу поретка	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П2_1	Етничка припадност	1	2	3	4	5	9
П2_2	Пол	1	2	3	4	5	9
П2_3	Сексуална ориентација (на пр. хомосексуалност)	1	2	3	4	5	9
П2_4	Возраст	1	2	3	4	5	9
П2_5	Религија или уверување	1	2	3	4	5	9
П2_6	Попреченост	1	2	3	4	5	9
П2_7	Партиска припадност	1	2	3	4	5	9

Ш О У К А Р Т А П 3

П3. Дали во изминатите 12 месеци лично сте се почувствувале дискриминирани или вознемирувани по една или повеќе од следниве основи? Дали сте биле дискриминирани врз основа на ...? Ве молам да ги наведете сите основи кои сметате дека се релевантни.

МОЖНИ СЕ ПОВЕЌЕ ОДГОВОРИ		
П3_1	Етничка припадност	1
П3_2	Пол	2
П3_3	Сексуална ориентација	3
П3_4	Возраст	4
П3_5	Религија или уверување	5
П3_6	Попреченост	6
П3_7	Партиска припадност	7
П3_8	Друга причина, запиши	8
П3_98	Не сте биле дискриминирани (НЕ СЕ ЧИТА)	98
П3_99	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	99

Ш О У К А Р Т А П 4

П4. Дали во изминатите 12 месеци сте биле сведок кога некој бил дискриминиран или вознемирен по една или повеќе од следниве основи? Дали тоа било дискриминација врз основа на ...? Ве молам да ги наведете сите кои сметате дека се релевантни.

МОЖНИ СЕ ПОВЕЌЕ ОДГОВОРИ		
ПЗ_1	Етничка припадност	1
ПЗ_2	Пол	2
ПЗ_3	Сексуална ориентација	3
ПЗ_4	Возраст	4
ПЗ_5	Религија или уверување	5
ПЗ_6	Попреченост	6
ПЗ_7	Партиска припадност	7
ПЗ_8	Друга причина, запиши	8
ПЗ_98	Не сте биле дискриминирани (НЕ СЕ ЧИТА)	98
ПЗ_99	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	99

Ш О У К А Р Т А П 5

П5. Само што разговаравме за дискриминација врз основа на етничка припадност, пол, сексуална ориентација, возраст, религија или уверување и/или попреченост. Некои луѓе може да почувствуваат дискриминација по повеќе основи. Кога луѓето се дискриминирани по повеќе основи тоа го нарекуваме „повеќекратна дискриминација“. Би можеле ли да ми кажете дали според вас, повеќекратната дискриминација е многу честа, прилично честа, прилично ретка, многу ретка или не постои во државата?

ПРОЧИТАЈТЕ	
Многу честа	1
Прилично честа	2
Прилично ретка	3
Многу ретка	4
Не постои	5
Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	9

Ш О У К А Р Т А П 6

П6. Користејќи скала од 1 до 10, би можеле ли Ро ми кажете како лично Вие би се чувствувале во секоја од наведените ситуации. На скалата, „1“ значи дека се чувствувате „многу непријатно“ а „10“ значи дека се чувствувате „сосема пријатно“ во таа ситуација.

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД	Многу непријатно	2	3	4	5	6	7	8	9	Сосема пријатно	Индиф.	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П6_1 Доколку имате сосед/ ка што е Ром/ка	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П6_2 Доколку имате сосед/ ка што е лице со попреченост	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П6_3 Доколку имате сосед/ка со различна сексуална ориентација (геј маж или лезбијка)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П6_4 Доколку имате сосед/ ка од друга етничка припадност, различна од Вашата	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П6_5 Доколку имате сосед/ ка од друга религија или уверување, различни од Вашите	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П6_6 Доколку имате сосед/ ка што е припадник/ чка или симпатизер на друга политичка партија, различна од онаа што Вие ја симпатизирате или во која членувате	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99

П7. Во државата, кога една фирма сака Ро вработи некого и може Ро бира меѓу двајца кандидоти/ки со еднакви вештини и квалификации, што мислите, кој од наведените критериуми го/ги става едниот/а од кандидатите/ките во понеповолна ситуација: објект? (врз основа на што фирмата ќе одлучи кој од двајцата кандидоти/ки Ро не го вработи)

ПРОЧИТАЈТЕ; ПОТИПАЈТЕ MË SHUMË PËRGJIGJE JANË TË MUNDSHME		
П7_1	Името на кандидатот/ката	1
П7_2	Адресата на кандидатот/ката	2
П7_3	Начинот на кој кандидатот/ката зборува, неговиот/нејзиниот акцент	3
П7_4	Етничката припадност на кандидатот/ката	4
П7_5	Полот на кандидатот/ката	5
П7_6	Сексуалната ориентација на кандидатот/ката (на пример, ако е хомосексуалец)	6
П7_7	Возраста на кандидатот/ката	7
П7_8	Попреченост	8
П7_9	Изразување на религиозно уверување (на пример, видливо носење религиозно обележје)	9
П7_10	Партиската припадност	10
П7_11	Дали кандидатот/ката е пушач или непушач	11
П7_12	Надворешниот изглед на кандидатот/ката, начинот на облекување и појава	12
П7_13	Општиот физички изглед на кандидатот/ката (висина, тежина, лице, итн.)	13
П7_14	Друго, запиши	14
П7_98	Ништо од наведеното (НЕ СЕ ЧИТА)	98
П7_99	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	99

Ш О У К А Р Т А П 8

П8. Користејќи скала од 1 до 10 би можеле ли Ро ми кажете како би се чувствувале доколку некој од следниве категории на лица е носител на највисоката избрана позиција на власт во државата?

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД		Многу непријатно	2	3	4	5	6	7	8	9	Сосема пријатно	Индиф.	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П8_1	Жена	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_2	Лице со различна сексуална ориентација (геј маж или жена лезбијка)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_3	Лице со етничка припадност различна од мнозинството	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_4	Лице помладо од 30 години	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_5	Лице со религиска припадност различна од мнозинството	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_6	Лице со попреченост	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_7	Лице од политичка партија што не учествува во власта	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99
П8_8	Лице постаро од 75 години	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	99

Ш О У К А Р Т А П 9

П9. Дали би се согласиле или би биле против воведувањето на специфични мерки за обезбедување еднакви можности за вработување на сите лица? На пример, вакви мерки се: специјални програми за обука или квоти за вработување на лица базирани на нивната ...

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД	Сосема се согласувам	Делумно се согласувам	Делумно сум против	Сосема сум против	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П9_1 Етничка припадност	1	2	3	4	9
П9_2 Пол	1	2	3	4	9
П9_3 Возраст	1	2	3	4	9
П9_4 Религија или уверување	1	2	3	4	9
П9_5 Попреченост	1	2	3	4	9
П9_6 Сексуална ориентација	1	2	3	4	9
П9_7 Партиска припадност	1	2	3	4	9

Ш О У К А Р Т А П 10

П10. Во која мера се согласувате или би биле против на работното место да се спроведуваат следните работи?

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД	Сосема се согласувам	Делумно се согласувам	Делумно Сум против	Сосема сум против	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П10_1 Да се евидентира составот на вработените за да може да се следи и проценува колку се застапени припадниците на помалку бројните етнички заедници	1	2	3	4	9
П10_2 Да се следат процедурите за вработување со цел на лицата кои припаѓаат на помалку бројните етнички заедници да им се обезбедат еднакви можности да бидат примени на работа како и на другите кандидати со слични вештини или квалификации	1	2	3	4	9

Ш О У К А Р Т А П 11

П11. Општо земено, дали би можеле да кажете дека во државата се вложуваат доволно напори за борба против сите видови на дискриминација?

ПРОЧИТАЈТЕ САМО ЕДЕН ОДГОВОР	
Вистински се вложуваат	2
Се вложуваат до извесна мера	3
Не се вложуваат вистински напори	4
Не се вложуваат никакви напори	
Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	9

П12. Дали знаете кои се вашите права во случај да сте жртва на дискриминација?

ПРОЧИТАЈТЕ	
Да	1
Не	2
Друго (запиши)	3
Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	9

П13. Доколку сте жртва на дискриминација или вознемирување, дали ќе побарате заштита од релевантните институции, организации?

ПРОЧИТАЈТЕ		
Не	СКОКНЕТЕ НА П1_1	1
Да	ОДЕТЕ НА П14	2
Не знам/одбива да одговори (НЕ СЕ ЧИТА)	СКОКНЕТЕ НА П1_1	9

ОДГОВАРААТ ОНИЕ КОИ НА П13 ОДГОВОРИЛЕ
СО ОПЦИЈАТА ЗА ОДГОВОР 2

101

П14. Каде ќе се обратите за да побарате заштита? А на кое друго место? А друго?

НЕ ГИ ЧИТАЈ ОДГОВОРИТЕ

		П14,а Првоспоменат	П14,б Други
1	Суд		
2	Полиција		
3	Народен правобранител		
4	Комисија за заштита од дискриминација		
5	Адвокат		
6	Синдикат		
7	Граѓанска организација		
8	Друго (запишете)		
9	Не знам/ одбива да одговори (НЕ СЕ ЧИТА)		

ПРАШАЈТЕ ГИ СИТЕ

П1_1 Дали имате другари/ки или познаници/чки кои се...?

ПРОЧИТАЈТЕ ЕДЕН ОДГОВОР ВО СЕКОЈ РЕД		Да	Не	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)
П1_1_1	Припадници/чки на друга етничка заедница	1	2	9
П1_1_2	Роми/ки	1	2	9
П1_1_3	Лица со различна сексуална ориентација (геј маж или лезбијка)	1	2	9
П1_1_4	Лица со попреченост	1	2	9
П1_1_5	Лица со поинаква религија или уверување од Вашата	1	2	9
П1_1_6	Припадници/чки на политичка партија со чии ставови не се согласувате	1	2	9

П1_2 Дали сметате дека во Вашето место на живеење припаѓате на нешто од следново? Ве молам да ги наведете сите кои сметате дека се релевантни.

ПРОЧИТАЈТЕ, РОТИРАЈТЕ МОЖНИ СЕ ПОВЕЌЕ ОДГОВОРИ		
П1_2_1	Етничко малцинство	1
П1_2_2	Малцинство по однос на религиска припадност	2
П1_2_3	Сексуално малцинство	3
П1_2_4	Малцинство во однос на попреченост	4
П1_2_5	Малцинство во однос на партиска припадност или партиско симпатизирање	5
П1_2_6	Ниедно од наведените	6
П1_2_7	Друга малцинска група, запиши	7
П1_2_99	Не знам (НЕ СЕ ЧИТА)	99

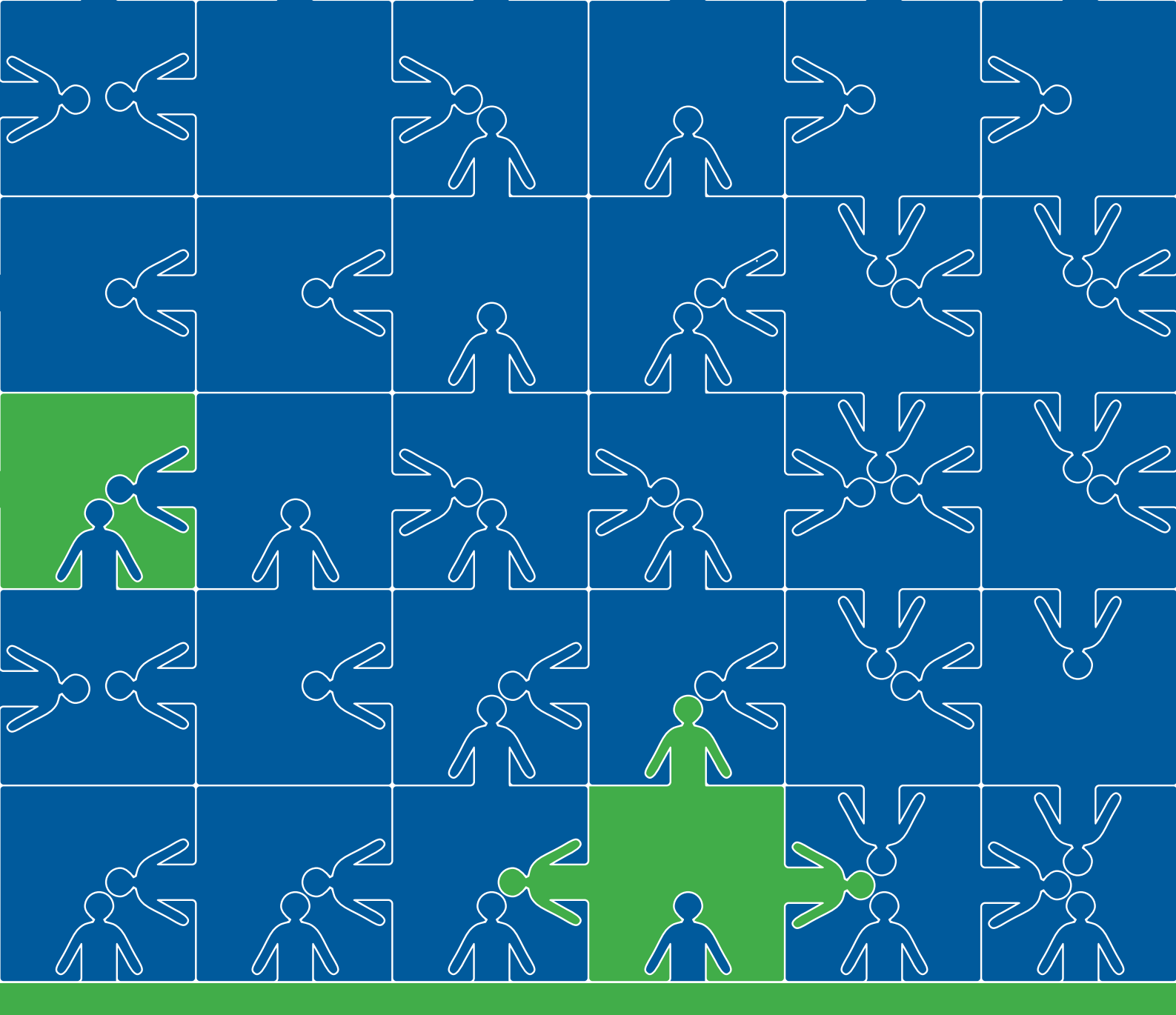
Прилог 3 -

Дистрибуција на релевантните социо-демографски карактеристики на испитаниците

	2009	2013	2018
	%	%	%
Пол			
Маж	50.3	50.0	49.8
Жена	49.7	50.0	50.2
Возрасни групи			
15-24	20.5		15.7
25-34	18.9		18.8
35-44	18.9		17.8
45-54	16.6		16.6
55-64	11.7	14.8	15.2
65+	13.4	12.3	15.9
Образование			
Основно	35.8	17.7	24.2
Средно	49.7	53.3	49.9
Повисоко	14.5	29.0	26.0
Етничка припадност			
Македонец/ка	67.0	69.1	63.4
Албанец/ка	22.9	24.8	25.9
Турчин/ка	2.8	1.4	3.6
Влав/инка	0.9	0.6	0.1
Ром/ка	3.1	1.1	3.2
Србин/ка	1.8	1.5	1.7
Друго	1.6	1.5	2.1
Религија			
Христијанин/ка	69.1		65.0
Муслиман/ка	29.5		34.2
Атеист	0.9		0.5
Друго	0.5		0.2
Работен статус			
Вработен/а со полно работно време	28.7		40.3
Вработен/а со скратено работно време	1.7		2.2
Невработен/а	28.2		17.9

Домаќин/ка	12.3		11.3
Студент/ка, ученик/чка	11.5		8.4
Пензионер/ка	16.9		18.6
Занимање			
Самовработен/а, занаетчија/ка	12.6		19.6
Раководител/ка, директор/ка	8.1		4.3
Службеник/чка со повисоко образование	19.9		19.4
Службеник/чка со средно образование	12.0		9.4
Квалификув ан/а работник/чка со средно образование	29.7		26.8
Работник/чка	14.9		15.1
Полиција, армија	1.8		1.7
Земјоделец, фармер (маж и жена)	0.3		3.1
Друго	0.8		0.5
Место на живеење			
Рурално	42.4	37.9	43.2
Урбано	57.6	62.1	56.8
Регион			
Вардарски	7.9	7.1	7.4
Источен	9.2	9.0	8.7
Југозападен	10.9	10.0	10.8
Југоисточен	8.3	8.9	8.4
Пелагониски	11.6	10.9	11.3
Полошки	14.2	16.0	15.5
Североисточен	8.4	8.9	8.4
Скопски	29.4	29.1	29.5

Мисија на ОБСЕ во Скопје
Булевар 8-ми Септември бр. 16
1000 Скопје

Телефонски број: +389 2 323 4000
Факс: +389 2 323 4234
info-MK@osce.org